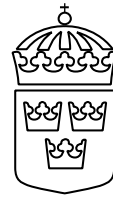

Regeringens proposition

2018/19:102

Omedelbart omhändertagande av barn i vissa internationella situationer

Prop.
2018/19:102

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 11 april 2019

Stefan Löfven

Lena Hallengren
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar och socialtjänstlagen (2001:453) avseende omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer. Genom förslagen tydliggörs att socialnämnden får omhänderta barn omedelbart även om svenska domstolar inte är behöriga att besluta om beredande av vård enligt LVU. Syftet med förslagen är att klargöra att alla barn som vistas i Sverige ska kunna skyddas enligt LVU om förutsättningarna för tvångsvård är uppfyllda.

I propositionen föreslås att förutsättningarna för omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer ska förtydligas och att bestämmelserna om handläggningen av ett omedelbart omhändertagande i huvudsak ska överensstämja mellan nationella och internationella situationer. Det föreslås även nya bestämmelser som möjliggör att ett omhändertagande för tillfällig vård fortsätter. Det föreslås att det är förvaltningsrätten som, efter ansökan av socialnämnden, får medge att ett omhändertagande fortsätter. Ett medgivande om fortsatt omhändertagande får, enligt förslaget, lämnas för högst två månader åt gången. Ett fortsatt omhändertagande föreslås få pågå under högst ett år i följd, såvida inte fortsatt tillfällig vård är nödvändig.

Vidare föreslås att det bl.a. i mål om fortsatt omhändertagande ska förordnas offentligt biträde för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Det föreslås även att förvaltningsrätten och kammarrätten ska hålla muntlig förhandling, om det inte är uppenbart obehövligt.

I propositionen föreslås också att socialnämndens beslut i fråga om fortsatt omhändertagande ska få överklagas.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2019.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar	5
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga	7
2.3	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	12
3	Ärendet och dess beredning	13
4	Bakgrund.....	14
4.1	Barnets rättigheter	14
4.2	Vård enligt LVU.....	14
4.3	Omedelbart omhändertagande.....	15
4.4	Svenska myndigheters behörighet i internationella situationer	16
5	Omedelbart omhändertagande och fortsatt omhändertagande av barn i vissa internationella situationer.....	19
5.1	Behovet av ny lagstiftning.....	19
5.2	Förutsättningar för omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer	20
5.3	Kopplingen till Bryssel II-förordningen och 1996 års Haagkonvention	27
5.4	Bestämmelser om handläggningen.....	28
5.5	Fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.....	32
5.6	Handläggning av ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.....	39
5.7	Överklagande	43
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	44
7	Konsekvenser.....	44
7.1	Ekonomiska konsekvenser	44
7.2	Konsekvenser för barn.....	46
7.3	Konsekvenser för jämställdheten	47
7.4	Övriga konsekvenser	48
8	Författningskommentar.....	48
8.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar	48
8.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga	49
8.3	Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	56
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Omedelbart omhändertagande av barn och unga i vissa internationella situationer (Ds 2017:49).....	58
Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	60

Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	66	Prop. 2018/19:102
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag.....	67	
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	72	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 april 2019.....	78	

Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §²

En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. vid åtgärder som endast avser måls beredande,
2. vid förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av en annan förvaltningsrätt,
3. vid beslut som endast avser rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende, och
4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttan rätt, är en förvaltningsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som endast avser beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, får utföras av någon annan som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid en allmän förvaltningsdomstol, en allmän domstol eller en hyresnämnd. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om detta.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet, 2. mål om bevissäkring och betalningssäkring enligt skatteförfarandelagen (2011:1244), om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om en uppgifts eller handlings undantagande från kontroll enligt skatteförfarandelagen eller någon annan skatteförfattning, 3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en läsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om	3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en läsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om

¹ Lagen omtryckt 1981:1323.

² Senaste lydelse 2018:1262.

- Prop. 2018/19:102 omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet enligt 34 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 34 b § samma lag, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om vård i enskildhet enligt 14 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,
4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål om preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,
5. mål enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner eller lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet,
6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken,
7. mål enligt lagen (2004:629) om trängselskatt, och
8. mål enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem och lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2019.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Prop. 2018/19:102

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

dels att 8, 9, 34, 35, 39 och 41 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 6 a, 9 a och 9 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 a §

Är svensk domstol inte behörig att besluta om beredande av vård enligt denna lag, får socialnämnden besluta att den som är under 18 år omedelbart ska omhändertas, om

1. åtgärder av behörig utländsk myndighet inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras, och

2. det är sannolikt att den unge tillfälligt behöver vård som avses i denna lag.

För beslut enligt första stycket gäller 6 § andra stycket och, för det fall socialnämnden har ansökt om vård med stöd av lagen, 6 § tredje stycket.

I 9 a och 9 b §§ finns bestämmelser om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård av den unge.

Denna paragraf ansluter, tillsammans med 7–9 b §§, till rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen) och lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention.

8 §¹

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande, *skall* socialnämnden inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge *skall* beredas vård med stöd av denna lag. *Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.*

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande, *ska* socialnämnden inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge *ska*

1. beredas vård med stöd av denna lag, *eller*

2. *vara fortsatt omhändertagen för tillfällig vård enligt 9 a §.*

Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

9 §

Ett omedelbart omhändertagande upphör

1. om ansökan om vård inte har gjorts inom den tid som anges i 8 § och inte heller förlängning av tiden har begärts, eller

2. när rätten avgör frågan om vård.

Ett beslut om omedelbart omhändertagande får inte verkställas om den unge är häktad.

Om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande, *skall* socialnämnden besluta att detta genast *skall* upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen.

1. om ansökan om vård *eller ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a §* inte har gjorts inom den tid som anges i 8 § och inte heller förlängning av tiden har begärts, eller

2. när rätten avgör frågan om vård *eller frågan om fortsatt omhändertagande.*

Om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande, *ska* socialnämnden besluta att detta genast *ska* upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen *eller en fråga om fortsatt omhändertagande enligt 9 a §.*

9 a §

Förvaltningsrätten får medge att ett omhändertagande enligt 6 a § ska fortsätta om den unge fortsatt behöver tillfällig vård och socialnämnden har ansökt om fortsatt omhändertagande inom den tid som anges i 8 § första stycket, tiden

för ett beslut om förlängd tidsfrist enligt 8 § andra stycket inte har löpt ut eller tiden för ett gällande beslut om fortsatt omhändertagande inte har löpt ut.

Socialnämnden ska i ansökan ange hur lång tid den unge behöver vara omhändertagen och vilka omständigheter som utgör grund för ett fortsatt omhändertagande. Till sammans med ansökan ska socialnämnden överlämna handlingarna i ärendet till förvaltningsrätten.

Om ansökan har kommit in till förvaltningsrätten inom föreskriven tid, får omhändertagandet fortsätta i avvaktan på förvaltningsrättens beslut.

Ett medgivande om fortsatt omhändertagande får lämnas för högst två månader åt gången, räknat från den dag då domstolen meddelar beslut i frågan. Ett fortsatt omhändertagande får pågå under högst ett år i följd, såvida inte fortsatt tillfällig vård är nödvändig.

9 b §

Ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § upphör om socialnämnden inte har ansökt om att den unge ska vara fortsatt omhändertagen innan tiden för gällande beslut om fortsatt omhändertagande har löpt ut.

Om det inte längre finns skäl för att den unge ska vara omhändertagen, ska socialnämnden eller, i förekommande fall, rätten besluta att omhändertagandet genast ska upphöra.

34 §²

Är den unge omhändertagen eller har ett tillfälligt flyttningsförbud meddelats, skall förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom

Om den unge är omhändertagen eller om ett tillfälligt flyttningsförbud har meddelats, ska förvaltningsrätten ta upp målet till

² Senaste lydelse 2009:804.

Prop. 2018/19:102 två veckor från den dag då ansökan om vård eller flyttningsförbud kom in. Förvaltningsrätten får förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

avgörande inom två veckor från den dag då ansökan om vård, *fortsatt omhändertagande för tillfällig vård* eller flyttningsförbud kom in. Förvaltningsrätten får förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

35 §³

I mål om beredande eller upphörande av vård *eller om* flyttningsförbud enligt denna lag *skall* förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövt. Muntlig förhandling *skall* alltid hållas, om någon part begär det. Parterna *skall* upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

I mål om beredande eller upphörande av vård, flyttningsförbud *eller fortsatt omhändertagande för tillfällig vård* enligt denna lag *ska* förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövt. Muntlig förhandling *ska* alltid hållas, om någon part begär det. Parterna *ska* upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, får rätten förordna att han eller hon *skall* hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, får rätten förordna att han eller hon *ska* hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

39 §⁴

I mål och ärenden *angående* beredande av vård enligt 2 eller 3 §, omedelbart omhändertagande enligt 6 §, upphörande av vård enligt 21 §, flyttningsförbud enligt 24 § *eller* upphörande av flyttningsförbud enligt 26 § eller vid överklagande enligt 41 § första stycket 1 ska offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

I mål och ärenden *om* beredande av vård enligt 2 eller 3 §, omedelbart omhändertagande enligt 6 *eller 6 a §*, *fortsatt omhändertagande enligt 9 a §*, *upphörande av fortsatt omhändertagande enligt 9 b §*, upphörande av vård enligt 21 §, flyttningsförbud enligt 24 §, upphörande av flyttningsförbud enligt 26 § eller vid överklagande enligt 41 § första stycket 1 ska offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Behövs offentligt biträde både för den unge och för dennes vårdnadshavare, förordnas gemensamt biträde, om det inte finns motstridiga intressen mellan dem.

³ Senaste lydelse 2009:804.

⁴ Senaste lydelse 2018:652.

Vid överklagande enligt 42 § ska offentligt biträde förordnas för den som är under 15 år och som åtgärden avser, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Offentligt biträde förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnd eller social distriktsnämnd förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

41 §⁵

Socialnämndens beslut får överklagas till förvaltningsrätten, när nämnden har

1. beslutat om var vården av den unge ska inledas eller beslutat i fråga om att flytta den unge från det hem där han eller hon vistas,

2. beslutat i fråga om fortsatt vård med stöd av lagen,

3. med stöd av 14 § beslutat i fråga om umgänge eller beslutat att den unges vistelseort inte ska röjas,

4. fattat beslut enligt 22 § eller prövat om ett sådant beslut ska upphöra att gälla,

5. med stöd av 31 § beslutat i fråga om umgänge, *eller* 5. med stöd av 31 § beslutat i fråga om umgänge,

6. beslutat i fråga om fortsatt flyttningsförbud, *eller* 6. beslutat i fråga om fortsatt flyttningsförbud, *eller*

7. beslutat i fråga om upphörande av ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Andra beslut av nämnden enligt denna lag får inte överklagas.

Rättens beslut enligt 8 § i fråga om förlängd ansökningstid och enligt 32 § om läkarundersökning får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2019.

⁵ Senaste lydelse 2018:652.

Prop. 2018/19:102 2.3 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 4 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

4 §¹

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8 och 11 a–13 §§ denna lag, 4 och 6 §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27 och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Första stycket gäller även i ärenden enligt 6 kap. 14 § om samtycke vägras och beslut enligt 9 kap. 3 § om att föra talan om återkrav enligt 9 kap. 1 §.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8 och 11 a–13 §§ denna lag, 4, 6 och 6 a §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27 och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Första stycket gäller även i ärenden enligt 6 kap. 14 § om samtycke vägras och beslut enligt 9 kap. 3 § om att föra talan om återkrav enligt 9 kap. 1 §.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2019.

Den 12 juli 2012 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av bestämmelserna i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, samt analysera behovet av förändringar och förtydliganden av regelverket (dir. 2012:79). Syftet med utredningen var bl.a. att ytterligare stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn och unga som tvångsvårdas enligt LVU samt att bidra till kvalitetsutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården, med särskilt fokus på tvångsvård.

Den 26 juni 2015 överlämnade utredningen slutbetänkandet Barns och ungas rätt vid tvångsvård – Förslag till ny LVU (SOU 2015:71). I betänkandet föreslogs bl.a. en särskild bestämmelse om omedelbart omhändertagande i situationer som omfattas av artikel 20 i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldrans ansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen). Betänkandet har remitterats och en remissammansättning finns tillgänglig i Socialdepartementet (S2015/04694/FST).

Mot bakgrund av de inkomna remissynpunkterna beslutade Regeringskansliet den 5 april 2017 att tillsätta en utredare med uppdrag att biträda Socialdepartementet med att utreda de rättsliga förutsättningarna för att med stöd av LVU omedelbart omhändertar barn och unga som befinner sig i Sverige men har sin hemvist utomlands (dnr S2017/02154/FST). Uppdraget redovisades i promemorian Omedelbart omhändertagande av barn och unga i vissa internationella situationer (Ds 2017:49). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1* och dess lagförslag finns i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En remissammansättning finns tillgänglig i Socialdepartementet (dnr S2017/05543/FST).

I denna proposition behandlas de förslag som lämnats i promemorian.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 14 februari 2019 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Regeringen har följt Lagrådets förslag. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 5.2–5.5 och i författningskommentaren.

Med anledning av Lagrådets synpunkter om att bestämmelserna om omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer ska placeras i en egen paragraf, 6 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, föreslås följdändringar i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar och i socialtjänstlagen (2001:453). Förslagen är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Lagrådets yttrande har därför inte inhämtats i dessa delar.

4 Bakgrund

4.1 Barnets rättigheter

Sverige har ratificerat FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och två tillhörande fakultativa protokoll: fakultativa protokollet om barnets rättigheter vid indragning i väpnade konflikter och fakultativa protokollet avseende försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. Riksdagen har antagit regeringens förslag att göra barnkonventionen till svensk lag (prop. 2017/81:186, bet. 2017/18: SoU25, rskr. 2017/18:389). Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter träder i kraft den 1 januari 2020. Den nya lagen innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. Barnkonventionen slår bland annat fast att alla barn har samma rättigheter att växa upp under trygga förhållanden, att utvecklas och att skyddas mot övergrepp och utnyttjande. Av artikel 2 i barnkonventionen framgår att konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i barnkonventionen utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt. Vidare följer av artikel 20 att ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö ska ha rätt till särskilt skydd och stöd från statens sida. Barnkonventionen omfattar alla barn som befinner sig i Sverige.

I artikel 3 i barnkonventionen fastslås även principen om barnets bästa. Principen om barnets bästa återfinns även i en rad olika bestämmelser i den svenska lagstiftningen. Bland annat framgår det av 1 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, att vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas och vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande. En liknande bestämmelse finns i LVU, där det av 1 § femte stycket framgår att vid beslut enligt lagen ska vad som är bäst för den unge vara avgörande. I artikel 12 i barnkonventionen fastslås att konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. För detta ändamål ska barnet, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med nationella processregler.

4.2 Vård enligt LVU

Av 2 kap. 1 § SoL följer att varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Alla personer som vistas i Sverige omfattas av bestämmelsen om kommunens yttersta ansvar.

SoL bygger på frivillighet och insatser till barn och unga ska i första hand ges med stöd av denna lag. Om det inte är möjligt eller tillräckligt med frivilliga insatser, ligger det inom socialnämndens ansvar att överväga om barnet eller den unge har behov av vård enligt LVU. LVU är en tvångslagstiftning som kompletterar SoL.

Av 1 § LVU framgår att den som är under 18 år ska beredas vård om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge fyllt 15 år, av honom eller henne själv. Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 år men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

Av 2 § LVU följer att vård ska beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. Av 3 § första stycket följer att vård också ska beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Vidare ska vård, enligt 3 § andra stycket, beslutas om den som dömts till sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatt vård för att inte löpa sådan risk som avses i 3 § första stycket LVU.

När vård med stöd av LVU inte längre behövs ska socialnämnden, enligt 21 § LVU, besluta att vården ska upphöra. Vård som har beslutats med stöd av 2 § ska dock upphöra senast när den unge fyller 18 år och vård som har beslutats med stöd av 3 § ska upphöra senast när den unge fyller 21 år.

4.3 Omedelbart omhändertagande

I akuta situationer finns möjlighet för socialnämnden att besluta att den unge omedelbart ska omhändertas. Av 6 § LVU följer att socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart ska omhändertas om det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av LVU och rättsens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras.

Socialnämndens beslut om omedelbart omhändertagande ska enligt 7 § LVU underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Därefter ska förvaltningsrätten pröva beslutet så snart det kan ske. Om det inte finns synnerliga hinder ska prövningen ske inom en vecka från den dag då beslutet och tillhörande handlingar kom in till rätten. Omhändertagandet upphör om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid.

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande ska socialnämnden, enligt 8 § LVU, inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes, ansöka hos förvaltningsrätten om

Prop. 2018/19:102 att den unge ska beredas vård med stöd av LVU. Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

Av 9 § LVU framgår att ett omedelbart omhändertagande upphör antingen när ansökan om vård inte har gjorts inom den tid som anges i 8 § och inte heller förlängning av tiden har begärts eller när rätten avgör frågan om vård. Vidare framgår att socialnämnden, om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande, ska besluta att detta genast ska upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen.

Enligt 6 § tredje stycket LVU får även förvaltningsrätten fatta beslut om omedelbart omhändertagande när socialnämnden har ansökt om vård.

4.4 Svenska myndigheters behörighet i internationella situationer

Svenska domstolar och myndigheter är skyldiga att på eget initiativ pröva om de är behöriga, dels enligt svenska interna behörighetsbestämmelser, dels enligt de regler som styr svenska domstolars och myndigheters internationella behörighet. Denna internationella behörighet som ofta benämns domsrätt avser svenska domstolars och myndigheters behörighet i förhållande till andra staters domstolar och myndigheter.

Domsrätt i fråga om barn

Domsrättsregler som har betydelse för omedelbart omhändertagande av barn med stöd av lagen LVU finns i rådets förordning nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen) och i lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention.

Enligt artikel 1.1 i Bryssel II-förordningen ska förordningen tillämpas på civilrättsliga frågor om bl.a. tillerkännande, utövande, delegering, upphörande eller begränsande av föräldransvar. Genom EU-domstolens dom den 27 november 2007 i mål C-435/06 har det klargjorts att detta innebär att förordningens domsrättsregler även gäller beslut om omedelbart omhändertagande och placering av barn utanför det egna hemmet med stöd av LVU.

Bryssel II-förordningen är bindande och direkt tillämplig i Sverige. Bestämmelserna i förordningen är tillämpliga i alla EU:s medlemsstater utom Danmark. Enligt Högsta domstolens praxis ska förordningens domsrättsregler tillämpas i Sverige även i fall där det saknas anknytning till någon annan medlemsstat (NJA 2011 s. 499).

Det anges i artikel 1 i den i Haag den 19 oktober 1996 dagtecknade konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldransvar och åtgärder till skydd för barn (1996 års Haagkonvention) att ett av ändamålen med konventionen är att fastställa den stat vars myndigheter har behörighet att vidta åtgärder till skydd för barnets person och egendom. Det framgår av artikel 3 att åtgärder som

avses i artikel 1 i synnerhet kan gälla bland annat ”tillerkännande, utövande, upphörande eller begränsande av föräldraansvar liksom delegering av detsamma” eller ”placering av barnet i familjehem eller på en institution”. I artikel 1.2 förtydligas att begreppet föräldraansvar i konventionen omfattar ”vårdnad eller varje liknande förhållande som avgör föräldrars, förmyndares eller andra rättsliga företrädares rättigheter, befogenheter och ansvar i förhållande till barnets person eller egendom”.

Bestämmelserna om domsrätt i 1996 års Haagkonvention är inkorporerade i svensk rätt och gäller som lag här i landet. Det innebär att domsreglerna i Bryssel II-förordningen och 1996 års Haagkonvention överlappar varandra. Deras inbördes förhållande regleras i artikel 61 i Bryssel II-förordningen. Av artikeln framgår att förordningen gäller framför 1996 års Haagkonvention när barnet i fråga har sin hemvist inom en medlemsstats territorium. Danmark räknas inte som medlemsstat i detta sammanhang.

Huvudregeln enligt Bryssel II-förordningen är att domstolarna och myndigheterna i den medlemsstat där ett barn har sin hemvist vid den tidpunkt då talan väcks är behöriga (artikel 8). Att begreppet domstol även kan syfta på myndigheter följer av definitionen i artikel 2. Domsrätten enligt denna bestämmelse är allmän i den bemärkelsen att svenska domstolar och myndigheter har en i förhållande till andra stater oinskränkt behörighet, dvs. de har behörighet att både fatta brådskande beslut såsom ett beslut om omedelbart omhändertagande och att slutligt avgöra frågan om beredande av vård enligt LVU.

Hemvistbegreppet är ett autonomt EU-rättsligt begrepp, som inte har exakt samma innebörd som enligt svensk inhemsk rätt, t.ex. föräldrabalken. Vid tillämpning av Bryssel II-förordningen ska hemvist fastställas mot bakgrund av de faktiska omständigheterna i det enskilda fallet. Hänsyn ska tas till barnets fysiska närvaro i en medlemsstat men även till andra omständigheter som kan visa att denna närvaro på inget sätt är tillfällig eller sporadisk. Vidare ska barnets fastställda hemvist avspegla det förhållandet att barnet i viss utsträckning är integrerat i socialt hänseende och i familjhänseende (se EU-domstolens dom den 2 april 2009 i mål C-523/07 och den 22 december 2010 i mål C-497/10).

Under vissa förutsättningar kan det finnas allmän domsrätt (dvs. oinskränkt internationell behörighet) för svenska domstolar och myndigheter enligt Bryssel II-förordningen även om barnet inte har sin hemvist i Sverige. För det första följer det av artikel 13.1 att domstolarna och myndigheterna i den stat där barnet befinner sig har allmän behörighet om barnets hemvist inte kan fastställas. För det andra finns det särskilda bestämmelser i artiklarna 10 och 11 i fråga om barn som förts bort olovligt. Även om dessa bestämmelser ofta aktualiseras i vårdnads- och umgängestvister mellan föräldrar kan de också bli tillämpliga i LVU-mål. För det tredje kan domstolarna och myndigheterna i en stat som barnet har en nära anknytning till bli behöriga om parterna i målet eller ärendet godkänner det (artikel 12). För det fjärde följer det av artikel 13.2 att domstolarna och myndigheterna i den medlemsstat där ett ”flyktingbarn” befinner sig ska vara behöriga. Samma sak gäller i fråga om barn som har fördrivits på grund av oroligheter i ursprungslandet. Härutöver finns det enligt artikel 15 en möjlighet att genom ett särskilt förfarande få den allmänna domsrätten överflyttad till Sverige.

Om tillämpningen av dessa domsrättsregler i ett enskilt fall inte ger stöd för vare sig svensk domsrätt eller domsrätt för en annan medlemsstat, har svenska domstolar och myndigheter möjlighet att söka stöd för sin domsrätt i lagen om 1996 års Haagkonvention. Det anges i artikel 14 i Bryssel II-förordningen att om ingen medlemsstats domstol är behörig enligt artiklarna 8–13 ska behörigheten i varje medlemsstat bestämmas enligt den statens lag. Domsrättsreglerna i 1996 års Haagkonvention överensstämmer i stort med vad som gäller enligt Bryssel II-förordningen. Av artikel 5 i 1996 års Haagkonvention följer att de rättsliga eller administrativa myndigheterna i den fördragsslutande stat där barnet har sin hemvist ska vara behöriga att vidta åtgärder som syftar till skydd för barnets person eller egendom.

Hemvistbegreppet i 1996 års Haagkonvention har inte definierats i konventionen. I den remitterade promemorian anförts att det förefaller stå klart att begreppet utgår från de faktiska förhållandena, i likhet med vad som gäller enligt Bryssel II-förordningen. En person anses ha sin hemvist där han eller hon har sina primära intressen som t.ex. förskola, skola, arbete, varaktig bostad och sin närmaste familj. Semester eller tillfällig vistelse i ett annat land är inte tillräckligt för att grunda hemvist där (se Underhållsskyldighet i internationella situationer SOU 2010:59 s. 145 och Förklarande rapport till 1996 års Haagkonvention, s. 538 f.).

I fall då svenska domstolar eller myndigheter saknar allmän domsrätt enligt ovan nämnda bestämmelser, finns det i enlighet med Bryssel II-förordningen ett utrymme för Sverige att tillåta svenska domstolar och myndigheter att vidta brådskande åtgärder, såsom omedelbart omhändertagande, för ett barn som vistas här i landet. Det anges i artikel 20.1 i förordningen att dess bestämmelser inte ska hindra att domstolarna i en medlemsstat i brådskande fall vidtar interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder, avseende personer eller tillgångar i den staten i enlighet med medlemsstatens lagstiftning, även om en domstol i en annan medlemsstat är behörig att pröva målet i sak enligt förordningen.

Artikel 20.1 i Bryssel II-förordningen är alltså inte i sig en behörighetsgivande bestämmelse, utan en bestämmelse som ger utrymme för att tillämpa andra domsrättsregler än dem som finns i förordningen (se EU-domstolens dom den 15 juli 2010 i mål C-256/09, p. 61). Artikel 11 i konventionen anges att myndigheterna i varje fördragsslutande stat på vars territorium barnet eller egendom som tillhör barnet finns ska ha behörighet att vidta nödvändiga skyddsåtgärder i alla brådskande fall. Dessutom finns det i artikel 12 en ytterligare domsrättsregel om tillfälliga åtgärder till skydd för ett barns person eller egendom, vilken kan användas i vissa specifika situationer.

Inga lagfästa regler om domsrätt i fråga om unga personer över 18 år

Domsrättsreglerna i Bryssel II-förordningen och lagen om 1996 års Haagkonvention är inte tillämpliga i fråga om unga som fyllt 18 år. I 1996 års Haagkonvention anges det uttryckligen att den tillämpas på barn till dess att de uppnått 18 års ålder (artikel 2). I Bryssel II-förordningen anges att

den gäller tillerkännande, utövande, delegering, upphörande eller begränsning av föräldraansvar (artikel 1.1). Med föräldraansvar avses enligt artikel 2.7 i förordningen rättigheter och skyldigheter med avseende på ett barn eller dess egendom. När det gäller unga som har fyllt 18 år saknas lagfästa domsrättsregler avseende beslut enligt LVU.

Tillämplig lag

För att svenska domstolar och myndigheter ska kunna besluta om åtgärder med stöd av LVU krävs att svensk rätt är tillämplig i målet eller ärendet. Bryssel II-förordningen saknar bestämmelser om lagval i denna typ av ärenden.

I ärenden som gäller barn bestäms lagvalsfrågan enligt artiklarna 15–22 i 1996 års Haagkonvention. Huvudregeln enligt artikel 15 är att domstolar och myndigheter ska tillämpa sitt lands egen lag.

5 Omedelbart omhändertagande och fortsatt omhändertagande av barn i vissa internationella situationer

5.1 Behovet av ny lagstiftning

Regeringens bedömning: Det bör förtydligas i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga att socialnämnden i vissa internationella situationer, då svenska domstolar inte är behöriga att besluta om beredande av vård enligt lagen, ska få besluta om omedelbart omhändertagande av unga som vistas i Sverige.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Den övervägande majoriteten av remissinstanserna är positiva till eller har inga invändningar mot promemorians bedömning att det bör förtydligas i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, att socialnämnden i vissa internationella situationer kan besluta om omedelbart omhändertagande av unga som vistas i Sverige.

Skälen för regeringens bedömning: Såsom framgår av avsnitt 4.4 har svenska domstolar och myndigheter som regel internationell behörighet (domsrätt) att besluta om omedelbart omhändertagande när ett barn vistas i Sverige, även i fall då den internationella behörigheten att besluta om beredande av vård eller motsvarande tillkommer myndigheterna i det land där barnet har sin hemvist. För att ett beslut om omedelbart omhändertagande ska kunna fattas räcker det dock inte att det finns internationell behörighet, utan det måste också finnas stöd i den nationella materiella rätten, dvs. i detta fall LVU. Kravet att det måste finnas stöd i den materiella rätten har dock gett upphov till problem i rättstillämpningen. Bestämmelsen om omedelbart omhändertagande i 6 § LVU har nämligen ibland

Prop. 2018/19:102 tolkats på det sättet att ett omhändertagande endast får ske om det är sannolikt att den unge kommer att kunna beredas vård med stöd av LVU.

Ett omedelbart omhändertagande är en ingripande myndighetsåtgärd i den unges privatliv. Av rättssäkerhetsskäl är det därför angeläget att myndighetens, i detta fall socialnämndens, befogenhet att besluta om ett sådant omhändertagande är tydlig. I syfte att klargöra att alla barn som vistas i Sverige ska kunna skyddas enligt LVU, anser regeringen att förutsättningarna för omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer, då svenska domstolar saknar behörighet att besluta om beredande av vård enligt LVU, behöver förtydligas.

5.2 Förutsättningar för omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer

Regeringens förslag: Är svenska domstolar inte behöriga att besluta om beredande av vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, får socialnämnden besluta att den som är under 18 år omedelbart ska omhändertas om åtgärder av behörig utländsk myndighet inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras och det är sannolikt att den unge tillfälligt behöver vård som avses i denna lag.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. I promemorian föreslås att möjligheten att omedelbart omhänderta unga i vissa internationella situationer även ska omfatta 18–20-åringar. I promemorian föreslås även att det införs ett uttryckligt krav på att den unge vistas i Sverige. Vidare föreslås att den sannolikhetsbedömning som socialnämnden enligt bestämmelsen ska göra ska relateras till ett hypotetiskt antagande om att den unge skulle ha kunnat beredas vård om svenska domstolar varit behöriga.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Stockholm* har invändningar mot den lagtekniska lösning som föreslås i promemorian och anser att det vore bättre att ett omedelbart omhändertagande alltid grundar sig på en och samma bestämmelse, nämligen 6 § LVU. *Helsingborgs kommun* och *Göteborgs kommun* framför synpunkter på att beslut om omedelbart omhändertagande ska regleras i två olika bestämmelser. Flera remissinstanser, däribland *Förvaltningsrätten i Malmö*, *Förvaltningsrätten i Linköping*, *Göteborgs kommun* och *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)*, påpekar att frågan om den unges hemvist i vissa fall kan vara svårbedömd. Vidare har *Kammarrätten i Göteborg* och *Sveriges advokatsamfund* invändningar mot att åldersgränsen för omhändertagande föreslås vara 20 år. *Kammarrätten i Göteborg* och *Lunds universitet* framför även synpunkter på benämningen omedelbart omhändertagande.

I 6 § första stycket lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, anges att socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart ska omhändertas, om det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av denna lag, och rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försväras eller vidare åtgärder hindras. Formuleringen att den unge sannolikt ”behöver beredas vård med stöd av denna lag”, kan ge intryck av att den aktuella bestämmelsen endast kan tillämpas då den unges vårdbehov sannolikt kommer att kunna tillgodoses med stöd av svensk lagstiftning. För att tydliggöra att LVU kan tillämpas även i sådana internationella situationer då svenska domstolar inte har behörighet att besluta om beredande av vård enligt LVU, anser regeringen att en ny bestämmelse bör införas i lagen som möjliggör omedelbart omhändertagande av unga när det är sannolikt att den unge tillfälligt behöver vård och åtgärder av behörig utländsk myndighet inte kan avvaktas.

Åldersgränsen ska vara 18 år

Promemorians förslag innebär att samma åldersgräns, 20 år, ska gälla vid omedelbart omhändertagande i såväl nationella som internationella situationer.

För att svenska domstolar ska kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande i ärenden med internationell anknytning krävs att de har internationell behörighet (domsrätt). Svenska domstolar och myndigheter har som regel internationell behörighet att besluta om omhändertagande när ett barn vistas i Sverige även om behörigheten att besluta om beredande av vård eller motsvarande tillkommer myndigheterna i barnets hemvistland. Det följer av artikel 20 i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen) respektive artiklarna 11 och 12 i den i Haag den 19 oktober 1996 dagtecknade konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn (1996 års Haagkonvention).

Bryssel II-förordningen och lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention gäller endast barn. I 1996 års Haagkonvention anges det uttryckligen i artikel 2 att den tillämpas på barn till dess att de uppnått 18 års ålder. I Bryssel II-förordningen anges i artikel 1.1 att den gäller tillerkännande, utövande, delegering, upphörande eller begränsning av föräldraansvar, och med föräldraansvar avses enligt artikel 2.7 rättigheter och skyldigheter med avseende på barn eller dess egendom. När det gäller unga som har fyllt 18 år saknas lagfästa domsrättsregler avseende beslut enligt LVU.

Frågan om åldersgränser uppmärksammas av *Kammarrätten i Göteborg* och *Sveriges advokatsamfund*. Kammarrätten anför att det, såvitt den känner till, inte i några andra länder finns regler motsvarande dem i 3 § LVU om samhällsvård av myndiga personer. Det redovisas inte heller några sådana regler i promemorian. Med hänsyn till detta, och med

Prop. 2018/19:102 beaktande av vad som anges i artikel 5.1 d i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) – dvs. rätten till frihet och säkerhet – anser kammarrätten att den i promemorian föreslagna regleringen enbart ska omfatta underåriga, dvs. personer under 18 år. Även Sveriges advokatsamfund ställer sig tveksamt till promemorians förslag att samma åldersgräns ska gälla för ett omedelbart omhändertagande oavsett om den unge har hemvist i Sverige eller endast vistas här. Advokatsamfundet anför att det i promemorian inte är utrett vilka åldrar som internationellt gäller för att kunna omhänderta unga och om detta kan göras av unga som är över 18 år eller myndiga enligt hemvistlandets lagstiftning.

I betänkandet Barns och ungas rätt vid tvångsvård – Förslag till ny LVU (SOU 2015:71) behandlar Utredningen om tvångsvård för barn och unga frågan om huruvida vård med stöd av 3 § LVU kan beredas personer mellan 18 och 21 år på grund av socialt nedbrytande beteende, utan att den frihetsinskränkning som då sker står i strid med den enskildes rätt till frihet enligt Europakonventionen. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Det finns inte utrymme att inom ramen för förevarande lagstiftningsärende ta ställning till denna fråga.

Mot denna bakgrund och mot bakgrund av att Bryssel II-förordningen och lagen om 1996 års Haagkonvention endast omfattar barn föreslår regeringen att beslut om omedelbart omhändertagande enligt den nya bestämmelsen endast ska avse barn under 18 år.

Bedömning av den unges hemvist och övriga kriterier för omedelbart omhändertagande

Syftet med regeringens förslag är att tydliggöra att socialnämnden ska ha möjlighet att besluta om omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer då svenska domstolar inte är behöriga att besluta om beredande av vård enligt LVU. Den nya bestämmelsen bör utformas på så sätt att om svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård enligt LVU får socialnämnden besluta att den som är under 18 år omedelbart ska omhändertas om åtgärder av behörig utländsk myndighet inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras och det är sannolikt att den unge tillfälligt behöver vård som avses i LVU.

Bestämmelsen ska kunna tillämpas i sådana situationer då socialnämndens behörighet enligt domsrättsreglerna är inskränkt till brådskaande, interimistiska åtgärder såsom omedelbart omhändertagande. Typiskt sett rör det sig om fall där den unge inte har sin hemvist i Sverige. Den omständigheten att det i ett enskilt fall finns internationella aspekter innebär dock inte att svenska domstolar alltid saknar behörighet att besluta om beredande av vård. Svenska domstolar kan ha en allmän behörighet att besluta om vård med stöd av LVU för barn som vistas i Sverige trots att det finns internationella inslag i ärendet. Det gäller exempelvis barn som är att betrakta som flyktingbarn enligt Bryssel II-förordningen. Det gäller också barn vars hemvist inte kan fastställas, vilket kan vara fallet om barnet flyttar mellan olika länder utan att ha någon fast punkt i ett bestämt land. I dessa fall ger redan nuvarande bestämmelser i 6 § LVU stöd för att

vid behov ingripa med ett beslut om omedelbart omhändertagande. Vidare har socialnämnden i dessa fall samma rättsliga möjligheter att följa upp det omedelbara omhändertagandet med en ansökan om beredande av vård som i ärenden utan internationella aspekter.

Flera remissinstanser, däribland *Förvaltningsrätten i Malmö*, *Förvaltningsrätten i Linköping*, *Göteborgs kommun* och *SKL*, påpekar att frågan om den unges hemvist i vissa fall kan vara svårbedömd. Exempelvis nämner Förvaltningsrätten i Malmö att det har förekommit mål där förvaltningsrätten gjort en bedömning av hemvisten och kammarrätten en annan.

Såsom framgår av avsnitt 4.4 är hemvistbegreppet ett autonomt EU-rättsligt begrepp, som inte har exakt samma innebörd som enligt svensk rätt. Vid tillämpning av Bryssel II-förordningen ska hemvist fastställas mot bakgrund av de faktiska omständigheterna i det enskilda fallet. Hänsyn ska tas till barnets fysiska närvaro i en medlemsstat men även till andra omständigheter som kan visa att denna närvaro på inget sätt är tillfällig eller sporadisk. Vidare ska barnets fastställda hemvist avspegla det förhållandet att barnet i viss utsträckning är integrerat i socialt hänseende och i familjhänseende.

Hemvistbegreppet i 1996 års Haagkonvention har inte definierats i konventionen. Det förefaller dock stå klart att begreppet, i likhet med vad som gäller enligt Bryssel II-förordningen, utgår från de faktiska förhållandena. En person anses ha sin hemvist där han eller hon har sina primära intressen som t.ex. förskola, skola, arbete, varaktig bostad och sin närmaste familj. Semester eller tillfällig vistelse i ett annat land är inte tillräckligt för att grunda hemvist där.

Förvaltningsrätten i Linköping anser att det är oklart när hemvistbedömningen ska göras. Enligt regeringens mening bör en sådan bedömning i regel göras i samband med beslut eller dom i ärendet eller målet. Om det därefter framkommer uppgifter som kan föranleda en annan bedömning, ska socialnämnden ta ställning till om dess beslut bör omprövas eller om inriktningen på ärendets fortsatta handläggning bör ändras. Nämnden bör även, i förekommande fall, informera rätten om de nya uppgifterna.

När det gäller bedömningen av den unges behov av vård har *Lagrådet* anfört att sannolikhetsbedömningen bör göras i förhållande till den unges behov av sådan vård som avses i LVU och inte, såsom föreslås i lagrådsremissen, i förhållande till ett hypotetiskt antagande om behov av sådan vård. Mot bakgrund av den lagtekniska lösning som regeringen föreslår (se nedan under underrubriken ”Den lagtekniska lösningen och domstolens prövningsram”) delar regeringen Lagrådets bedömning och föreslår att sannolikhetsbedömningen ska göras i förhållande till den unges behov av sådan vård som avses i LVU.

Formuleringen ”vård som avses i denna lag” syftar till att kravet på vårdbehov ska vara detsamma i dessa internationella situationer som det är i de nationella fallen enligt 6 §. Det innebär att det ska vara sannolikt att den unge behöver vård till följd av sådana förhållanden eller beteenden som avses i 2 eller 3 § samt att det vidare kan antas att behövlig vård inte kan ges med samtycke av den unge eller dennes vårdnadshavare (jfr 1 § andra stycket).

Lagrådet har föreslagit att punkterna 1 och 2 i bestämmelsen byter plats för att på så vis tydliggöra att bestämmelsen bara är tillämplig i internationella situationer. Regeringen ansluter sig till *Lagrådets* förslag. *Lagrådet* har även föreslagit att det bör framgå av bestämmelsen att det är frågan om omhändertagande för ”tillfällig vård”. Regeringen ansluter sig till *Lagrådets* förslag och anser att det med en sådan formulering markeras och tydliggörs att det är fråga om en interimistisk åtgärd i avvaktan på åtgärd av behörig utländsk myndighet och att det inte är fråga om ett omhändertagande inför beredande av vård med stöd av LVU.

Kriteriet att ”åtgärder av behörig utländsk myndighet inte kan avvaktas” omfattar även utländsk domstol.

Kriteriet att ”den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras” syftar på sådana situationer då ett omedelbart omhändertagande krävs för att socialnämnden ska kunna genomföra en utredning enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL.

Är grunden för omhändertagandet att säkra utredningsförfarandet, bör omhändertagandet inte ske, om det inte på starka skäl kan antas att vård med stöd av LVU blir nödvändig. I dessa fall måste föräldrarnas och den unges inställning till behovet av vård tillmätas särskild betydelse (se prop. 1979/80:1, s. 38).

Kriteriet att ”vidare åtgärder hindras” kan exempelvis avse sådana situationer då det finns en påtaglig risk att den unge avviker och håller sig undan nödvändiga insatser.

Den unge ska vistas i Sverige

Promemorians förslag innebär att det införs ett uttryckligt krav på att den unge ska vistas i Sverige. Något sådant krav finns i dag inte i 6 § LVU. Däremot följer av SoL att kommunen ansvarar för att unga som vistas i kommunen får stöd och hjälp. Enligt 2 kap. 1 § SoL svarar varje kommun för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Av 2 a kap. 1 § följer att den kommun där den enskilde vistas, som huvudregel ansvarar för sådant stöd och sådan hjälp. Vidare förutsätter artikel 20 i Bryssel II-förordningen och artiklarna 11 och 12 i 1996 års Haagkonvention att barnet vistas i landet.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det inte behöver införas ett uttryckligt krav på att den unge ska vistas i Sverige.

Den lagtekniska lösningen och domstolarnas prövningsram

I promemorian föreslås en ny särskild reglering med bestämmelser om omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer, bl.a. föreslås en ny 9 a § om omedelbart omhändertagande och en ny 9 d § om att förvaltningsrätten får medge att det omedelbara omhändertagandet fortsätter. Enligt promemorians förslag ska den särskilda regleringen i relevanta fall tillämpas i stället för bestämmelserna om omedelbart omhändertagande i 6–9 §§ LVU.

Förvaltningsrätten i Stockholm anser att den föreslagna lagtekniska lösningen medför tillämpningsproblem. Enligt förvaltningsrätten blir följden av förslaget att det redan vid socialnämndens omedelbara omhändertag-

ande, eller i vart fall vid tiden för domstolens prövning av underställningen, måste vara klarlagt om den unge har sin hemvist i ett annat land och att svensk domstol därför inte är behörig att senare pröva frågan om vård. Enligt förvaltningsrätten är så sällan fallet. Med hänsyn till de korta frister som gäller vid ett omedelbart omhändertagande kan det, enligt förvaltningsrätten, snarare vara högst oklart vad som gäller i fråga om hemvist i det enskilda fallet. Även om socialnämnden vid det omedelbara omhändertagandet kan använda sig av alternativa grunder så är det inte en möjlighet som står till buds för domstolen. Valet att grunda det omedelbara omhändertagandet på 6 § LVU eller den i promemorian föreslagna 9 a § LVU blir nämligen, enligt förvaltningsrätten, avgörande för om socialnämnden inom en fyraveckorsfrist behöver komma in med en ansökan om vård enligt 8 § LVU eller om den ska komma in med en ansökan om förlängning av omhändertagandet i enlighet med den i promemorian föreslagna 9 d § LVU. Om det vid underställningen av socialnämndens beslut är oklart var den unge har sin hemvist torde domstolen, enligt förvaltningsrätten, använda sig av 6 § LVU. När det därefter under socialnämndens utredning framkommer att svensk domstol saknar behörighet på grund av den unges hemvist, kan nämnden inte ansöka om förlängning i enlighet med den i promemorian föreslagna 9 d § LVU eftersom den bestämmelsen förutsätter att beslut har fattats med stöd av 9 a § LVU.

Helsingborgs kommun anför att beslut om omedelbart omhändertagande ofta sker utanför kontorstid, i akuta situationer och med kort varsel. Kommunen framhåller svårigheten att i det skedet dels inhämta de uppgifter som behövs för att kunna göra en korrekt bedömning av domsrätten, dels få till stånd en riktig bedömning och ange rätt rättslig grund för det omedelbara omhändertagandet i situationer där det finns internationella aspekter. Vidare anför kommunen att majoriteten av omedelbara omhändertaganden av barn och unga sker i ärenden där det inte råder något tvivel om att Sverige är barnets eller den unges hemvist. Enligt kommunen medför detta att risken ökar för att socialnämnden felaktigt kommer att ange 6 § LVU som grund i de relativt sällsynta situationer där det omedelbara omhändertagandet ska fattas med den i promemorian föreslagna 9 a § LVU som grund. Enligt kommunen har utredaren inte gjort tillräckliga överväganden avseende risken för att socialnämnden inte anger korrekt rättslig grund för sitt beslut om omhändertagande eller hur den särskilda regleringen skulle kunna utformas för att minska denna risk. Även Göteborgs kommun framhåller att ett omedelbart omhändertagande oftast beslutas i en brådskande situation, där det saknas tid att göra några längre utredningar beträffande den unges hemvist. Att kräva av socialnämnderna att de ska kunna avgöra om det omedelbara omhändertagandet sker enligt 6 § eller den i promemorian föreslagna 9 a § LVU är enligt kommunen olämpligt. Vidare anser SKL att det saknas ett resonemang kring förvaltningsdomstolarnas prövningsram för de fall socialnämnden och domstolen gör olika bedömningar i fråga om behörighet vid ett omedelbart omhändertagande.

I lagrådsremissen föreslås, för att minska risken för sådana tillämpningsproblem som remissinstanserna påpekar, att de nya bestämmelserna om omedelbart omhändertagande i sådana internationella situationer då svenska domstolar saknar behörighet att besluta om beredande av vård

Prop. 2018/19:102 enligt LVU, ska infogas i de befintliga paragraferna om omedelbart omhändertagande, dvs. i 6–9 §§ LVU.

Lagrådet anför i sitt yttrande att det lagtekniska genomförandet av regleringen av flera skäl inte är enkelt och att det inte finns någon självklar placering för de nya reglerna i LVU. I stora drag är förslaget i lagrådsremissen lyckat och väl anpassat till lagens system och struktur i övrigt. Lagrådet har emellertid invändningar mot hur den materiella bestämmelsen har placerats och utformats. Det handlar om beslut i akuta och svårbedömda internationella situationer i ett begränsat antal fall per år. Enligt Lagrådets mening är det då olämpligt att placera bestämmelserna i en paragraf som reglerar ett annat slags, vanligt förekommande, omedelbara omhändertaganden. Inte heller med lagrådsremissens förslag undviker man den risk för tillämpningsproblem som påtalas i lagrådsremissen. När det gäller den tillämpningsproblematik som remissinstanserna påtalat framhåller Lagrådet att förvaltningsrätten vid sin prövning enligt 7 § LVU inte är bunden av vilken paragraf eller av vilket stycke i en paragraf som socialnämnden kan ha angett i sitt beslut. Det saknar betydelse hur socialnämnden rättsligt beskriver och betecknar saken; utgångspunkten är de faktiska omständigheterna i målet och den unges behov av vård. Det förhållandet att det omedelbara omhändertagandet har beslutats med stöd av de regler som gäller för den som bara vistas här i landet hindrar alltså inte förvaltningsrätten att göra bedömningen att den unge egentligen ska anses ha sin hemvist här och fastställa omhändertagandet med tillämpning av en annan bestämmelse. Omvänt kan ett beslut av socialnämnden om omedelbart omhändertagande på grund av att nämnden anser att den unge har sin hemvist här och sannolikt ska beredas vård enligt lagen fastställas av förvaltningsrätten med stöd av de nya reglerna, för det fall rätten gör bedömningen att den unge inte uppfyller kraven på hemvist. Att förvaltningsrätten gör en annan bedömning av vilken bestämmelse som är tillämplig på det omedelbara omhändertagandet innebär inte att rätten går utöver vad som har yrkats i målet. Uppkommer det oklarheter i parternas talan, t.ex. till följd av nya omständigheter som rör den unge, ankommer det på vanligt sätt på rätten att verka för att förhållandena klargörs. En annan sak är att förvaltningsrätten när den prövar socialnämndens beslut måste ta ställning till om den unge ska anses ha sin hemvist i Sverige eller bara vistas här. Lagrådet föreslår därför att bestämmelserna bör samlas i en egen paragraf och lämpligen i en ny 6 a §.

Mot bakgrund av de skäl som Lagrådet framför i sitt yttrande ansluter sig regeringen till Lagrådets förslag vilket innebär att regeringen föreslår att bestämmelserna om omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer då svenska domstolar saknar behörighet att besluta om beredande av vård enligt LVU ska samlas i en egen paragraf, som en ny 6 a §.

Uttrycket omedelbart omhändertagande

Kammarrätten i Göteborg anför att ett omedelbart omhändertagande enligt LVU är en akut, i tiden mycket begränsad åtgärd i avvaktan på beslut om tvångsvård enligt 2 eller 3 §. Kammarrätten konstaterar att så inte är fallet i de nu avsedda situationerna. Enligt kammarrätten kan det därför sättas i fråga om man inte i stället borde använda en annan benämning, t.ex. ”vård

i vissa internationella situationer”. Även *Lunds universitet* anser att det kan vara lämpligt att i lagtexten förtydliga att det rör sig om omhändertagande för tillfällig vård i avvaktan på att en utländsk myndighet kan besluta om mer långsiktiga åtgärder.

Regeringen anser att ett omhändertagande enligt den nya bestämmelsen är att jämställa med ett omhändertagande enligt 6 § LVU dvs. det är frågan om en interimistisk åtgärd i avvaktan på åtgärd av behörig myndighet. Mot denna bakgrund anser regeringen att ett omhändertagande enligt den nya bestämmelsen ska benämnas omedelbart omhändertagande (se även avsnitt 5.5 om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård).

5.3 Kopplingen till Bryssel II-förordningen och 1996 års Haagkonvention

Regeringens förslag: Det ska införas en bestämmelse som upplyser om att de nya bestämmelserna om omedelbart omhändertagande och fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ansluter till Bryssel II-förordningen och lagen om 1996 års Haagkonvention.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Den övervägande majoriteten av remissinstanserna har inte framfört några invändningar mot promemorians förslag. *Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet* anför att det även finns andra särskilda bestämmelser som kan ha betydelse. Som exempel nämns 22 § lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn (verkställighetslagen).

Skälen för regeringens förslag: I Bryssel II-förordningen och lagen om 1996 års Haagkonvention finns bestämmelser som ska beaktas vid handläggningen av LVU-ärenden med internationell anknytning. Till exempel följer det av artikel 20.2 i Bryssel II-förordningen att ett omedelbart omhändertagande som vidtas som en brådskande åtgärd enligt artikel 20.1 ska upphöra att gälla när den behöriga utländska myndigheten har vidtagit ”de åtgärder den anser lämpliga”. Det är fråga om en EU-rättslig förordningsbestämmelse som är direkt tillämplig.

Motsvarande regler finns också i lagen om 1996 års Haagkonvention. I situationer då ett omedelbart omhändertagande beslutas med stöd av den behörighet som följer av artikel 11 eller 12 i konventionen ska det omedelbara omhändertagandet upphöra när den behöriga utländska myndigheten har ”vidtagit de åtgärder som situationen kräver”.

Lagrådet anför att för att regleringen ska förstås och kunna tillämpas på korrekt sätt är det nödvändigt att den nära kopplingen till 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen på något sätt kommer till uttryck i lagstiftningen, så att läsaren blir uppmärksam på att regleringen i instrumenten om t.ex. domsrätt, samarbete mellan behöriga myndigheter och upphörande av skyddsåtgärd ska tillämpas vid sidan av LVU. Det utesluter enligt Lagrådet inte att också andra särskilda bestämmelser än dessa två instrument i en del fall kan ha betydelse. Enligt Lagrådets

Prop. 2018/19:102 mening är det tillräckligt med en allmän påminnelse om att bestämmelserna kompletterar instrumenten och att alltså även dessa ska tillämpas. I sammanhanget framhåller Lagrådet även att en sådan erinran inte skulle hindra att den nya skyddsåtgärden används om det skulle uppkomma en internationell situation som inte direkt täcks av instrumenten. Regeringen ansluter till Lagrådets förslag om att en påminnelse om de bestämmelser som finns i Bryssel II-förordningen och lagen om 1996 års Haagkonvention införs. Även om det, i likhet med vad *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* påpekar, finns andra särskilda bestämmelser som kan ha betydelse, t.ex. 22 § verkställighetslagen, utesluter en allmän påminnelse inte att sådana andra bestämmelser kan ha betydelse och kan komma att tillämpas. Regeringen ansluter sig även till Lagrådets förslag om att den allmänna påminnelsen om lagen om 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen lämpligen bör placeras i direkt anslutning till den materiella bestämmelsen, dvs. i 6 a §.

5.4 Bestämmelser om handläggningen

Regeringens förslag: Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande ska socialnämnden, i sådana internationella situationer då svenska domstolar inte är behöriga att besluta om beredande av vård enligt LVU, inom fyra veckor från den dag omhändertagandet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge ska vara fortsatt omhändertagen för tillfällig vård. Förvaltningsrätten ska få medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

Ett omedelbart omhändertagande ska upphöra om socialnämnden inte inkommer med en ansökan om att den unge ska vara fortsatt omhändertagen för tillfällig vård inom föreskriven tid och inte heller förlängning av den föreskrivna tiden har begärts. Ett omedelbart omhändertagande ska även upphöra när rätten avgör frågan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Om det inte längre finns skäl för ett omedelbart omhändertagande, ska socialnämnden besluta att omhändertagandet genast ska upphöra. Ett sådant beslut får också meddelas av den rätt som prövar frågan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Bestämmelserna om beslutsfattande, underställande av socialnämndens beslut om omedelbart omhändertagande till förvaltningsrätten och förbud mot att verkställa ett omedelbart omhändertagande om den unge är häktad ska gälla även vid omedelbart omhändertagande av barn i sådana internationella situationer då svenska domstolar inte har behörighet att besluta om beredande av vård enligt LVU.

Bestämmelserna om begränsning av delegation enligt 10 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen ska även gälla ärenden om omedelbart omhändertagande i sådana internationella situationer då svenska domstolar inte har behörighet att besluta om beredande av vård enligt LVU. I mål om omedelbart omhändertagande i dessa situationer ska förvaltningsrätten vara domför med en lagfaren domare ensam.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian föreslås att bestämmelserna i LVU om beslutsfattande (6 § andra och tredje styckena), om underställning av socialnämndens beslut (7 § första–tredje styckena) och om unga som är häktade (9 § andra–tredje styckena) ska tillämpas för beslut om omedelbart omhändertagande enligt den föreslagna nya särskilda regleringen. Tillämpligheten bör, enligt promemorian, klargöras i LVU genom en hänvisning till dessa bestämmelser. Promemorian innehåller inga förslag om begränsning av delegation enligt socialtjänstlagen.

Remissinstanserna: Den övervägande majoriteten av remissinstanserna har inte framfört några invändningar mot promemorians förslag. *Kammarrätten i Jönköping* anser att det bör göras ytterligare överväganden i fråga om huruvida det är lämpligt att i den nya regleringen föreskriva att även rätten får besluta att den unge omedelbart ska omhändertas. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* anser att frågan om delegation av beslutanderätt måste ses över.

Skälen för regeringens förslag

Tidsfrist för ansökan till förvaltningsrätten

Av 8 § LVU framgår att socialnämnden, om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes, ska ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge ska beredas vård. Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

I syfte att anpassa 8 § till den nya 6 a § behöver paragrafen kompletteras med en bestämmelse om att socialnämnden – i de fall en ansökan om vård inte är aktuell på grund av att svensk domstol saknar behörighet att besluta om beredande av vård – inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes ska ansöka om att den unge ska vara fortsatt omhändertagen för tillfällig vård (se avsnitt 5.5).

Upphörande av ett omedelbart omhändertagande och förbud mot verkställighet

Av 9 § första stycket 1 LVU framgår att ett omedelbart omhändertagande upphör om ansökan om vård inte har gjorts inom den tid som anges i 8 § och inte heller förlängning av tiden har begärts. För att anpassa 9 § till den nya 6 a § behöver ett tillägg göras i bestämmelsen så att den även omfattar de situationer då en ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård inte har gjorts inom den tid som föreskrivs i 8 § och inte heller förlängning av tiden har begärts. Av 9 § första stycket 2 framgår att ett omedelbart omhändertagande upphör när rätten avgör frågan om vård. Ett tillägg bör göras som innebär att även ett omedelbart omhändertagande upphör när rätten avgör frågan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

I 9 § andra stycket anges att ett beslut om omedelbart omhändertagande inte får verkställas om den unge är häktad. Regeringen anser att detta bör gälla även i sådana internationella situationer då svenska domstolar inte har behörighet att besluta om beredande av vård enligt LVU.

Av 9 § tredje stycket LVU framgår att socialnämnden, om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande, ska besluta att detta genast ska upphöra. Enligt samma bestämmelse får ett sådant beslut också meddelas av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen. Bestämmelsen behöver kompletteras så att det framgår att ett beslut om att ett omhändertagande ska upphöra även får meddelas av den rätt som prövar en ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård (se avsnitt 5.5).

Rättens sammansättning i mål om omedelbart omhändertagande

I ett mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 a § LVU bör förvaltningsrätten, enligt regeringens mening, ha samma sammansättning som i motsvarande mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU, dvs. rätten ska vara domförför med en lagfaren domare ensam. Det finns inte något skäl till att uppställa omotiverade skillnader avseende rättens sammansättning beroende på om målet har internationell anknytning eller inte. Regeringen föreslår därför att en lagfaren domare ensam är domförför i mål om omedelbart omhändertagande i sådana internationella situationer då svenska domstolar saknar behörighet att besluta om beredande av vård enligt LVU. Eftersom regeringen följer Lagrådets förslag om att bestämmelserna om omedelbart omhändertagande ska samlas i en egen paragraf (se avsnitt 5.2) krävs en följdändring i 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar, förkortad LAFD. Regeringen föreslår därför en ändring i denna paragraf som möjliggör att en lagfaren domare ensam är domförför i mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 a § (se även resonemang om rättens sammansättning i avsnitt 5.6).

Delegering av beslutanderätt m.m.

SKL uppmärksammar att det i promemorian inte förs några resonemang om delegation av beslutanderätt i förhållande till de föreslagna bestämmelserna, däribland socialnämndens ansökan om fortsatt omhändertagande. SKL anser att frågan om delegation måste ses över.

I 6 § andra stycket LVU anges att om socialnämndens beslut om omhändertagande inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Av 6 § tredje stycket LVU framgår att även rätten, när socialnämnden har ansökt om vård med stöd av lagen, får besluta att den unge omedelbart ska omhändertas. Med andra ord krävs att socialnämnden har ansökt om vård för att bestämmelsen ska vara tillämplig. Vid omedelbart omhändertagande i sådana internationella situationer då svensk domstol inte har behörighet att besluta om beredande av vård enligt LVU borde någon motsvarande möjlighet inte behövas, eftersom socialnämnden inte ska ansöka om vård till förvaltningsrätten i dessa fall. Det kan dock inträffa att socialnämnden bedömer att det finns allmän domsrätt och att en ansökan om vård ska göras i Sverige, medan förvaltningsrätten, när den ska pröva ansökan om vård, finner att svenska domstolar och myndigheter endast har behörighet att besluta om interimistiska åtgärder med stöd av Bryssel II-förordningen eller 1996 års Haagkonvention. Enligt regeringens mening är det i en sådan situation lämpligt att även rätten kan besluta om omedelbart omhändertagande. LVU syftar till att utgöra ett skydd för unga

i särskilt utsatta situationer. När ett mål om vård enligt LVU är anhängigt hos domstol får denna domstol, enligt regeringens mening, anses ha bäst förutsättningar att bedöma om den unge, med hänsyn till samtliga omständigheter i målet, bör omhändertas omedelbart. Följaktligen bör rätten kunna besluta om omedelbart omhändertagande även i vissa internationella situationer. Därefter är det socialnämnden som vid behov ska ansöka om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Mot bakgrund av ovan anförda och för att inte omotiverade skillnader ska uppstå mellan nationella och internationella situationer, föreslår regeringen, i likhet med *Lagrådet*, att bestämmelserna om beslutsfattande i 6 § andra och tredje styckena LVU även ska gälla vid omedelbart omhändertagande enligt 6 a § och att detta uttryckligen ska framgå av paragrafens andra stycke.

Enligt 10 kap. 4 § SoL får uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ett antal angivna ärenden, däribland ärenden enligt 6 § LVU. I promemorian föreslås ingen ändring av denna bestämmelse. Eftersom regeringen följer Lagrådets förslag om att bestämmelserna om omedelbart omhändertagande ska samlas i en egen paragraf (se avsnitt 5.2) och för att inte omotiverade skillnader ska uppstå mellan omedelbart omhändertagande i nationella och internationella situationer föreslår regeringen, att bestämmelsen i 10 kap. 4 § första stycket SoL ändras på så vis att även ärenden enligt 6 a § omfattas av begränsningen av delegation. Vad gäller SKL:s synpunkt om att frågan om delegation måste ses över kan det nämnas att det för närvarande pågår en översyn av SoL (dir. 2017:39). Utredningen, som antagit namnet Framtidens socialtjänst, har genom tilläggsdirektiv (dir. 2018:69) den 19 juli 2018 fått i uppdrag av regeringen att analysera och se över socialnämndens möjlighet att delegera beslutanderätt i ärenden som rör bl.a. LVU i enlighet med 10 kap. 4 § SoL. I uppdraget ingår även att analysera och se över socialnämndens delegationsmöjligheter i andra avseenden. Utredningen ska föreslå de författningsändringar som är nödvändiga. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 juni 2020. Mot denna bakgrund tas inte frågan om hand i denna proposition.

Beslutet ska underställas förvaltningsrätten

Har socialnämnden beslutat om omedelbart omhändertagande, ska beslutet enligt 7 § första stycket LVU underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Beslutet ska jämte handlingarna i ärendet tillställas rätten. Av 7 § andra stycket framgår att förvaltningsrätten ska pröva beslutet så snart det kan ske. Om det inte finns synnerliga hinder, ska prövningen ske inom en vecka från den dag då beslutet och handlingarna kom in till rätten. Vidare framgår av 7 § tredje stycket att omhändertagandet upphör om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid. Dessa bestämmelser bör, enligt regeringens bedömning, även gälla vid beslut om omedelbart omhändertagande enligt 6 a §.

Har socialnämnden beslutat om omedelbart omhändertagande efter det att nämnden har ansökt om vård med stöd av lagen, ska beslutet, enligt 7 § fjärde stycket, underställas den rätt som prövar frågan om vård. Denna

Prop. 2018/19:102 bestämmelse torde, enligt regeringen bedömning, inte bli aktuell i ärenden om omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer. I enskilda fall kan det dock förekomma att socialnämnden vid tidpunkten för ansökan om vård gjort en annan bedömning i frågan om allmän domsrätt än vid tidpunkten för sitt beslut om omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer. I ett sådant läge bör nämnden återkalla sin ansökan om vård.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att bestämmelserna i 7 § första, andra och tredje styckena även bör gälla vid omedelbart omhändertagande enligt 6 a §.

5.5 Fortsatt omhändertagande för tillfällig vård

Regeringens förslag: Förvaltningsrätten ska få medge att ett omhändertagande, i sådana internationella situationer när svenska domstolar saknar behörighet att besluta om beredande av vård enligt LVU, ska fortsätta om den unge fortsatt behöver tillfällig vård och socialnämnden har ansökt om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård inom föreskriven tid, beslutade tidsfrister eller inom tiden för ett gällande beslut om fortsatt omhändertagande.

Socialnämnden ska i ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ange hur lång tid omhändertagandet behöver fortsätta och vilka omständigheter som utgör grund för ett fortsatt omhändertagande. Tillsammans med ansökan ska socialnämnden överlämna handlingarna i ärendet till förvaltningsrätten.

Om en ansökan om fortsatt omhändertagande har kommit in till förvaltningsrätten inom föreskriven tid ska omhändertagandet få fortsätta i avvaktan på förvaltningsrättens beslut.

Ett medgivande om fortsatt omhändertagande ska få lämnas för högst två månader åt gången, räknat från den dag då domstolen meddelar beslut i frågan. Ett fortsatt omhändertagande ska få pågå under högst ett år i följd såvida inte fortsatt tillfällig vård är nödvändig. Vidare ska bestämmelserna om vårdens innehåll och utformning gälla i tillämpliga delar vid fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska upphöra om socialnämnden inte har ansökt om att den unge ska vara fortsatt omhändertagen innan tiden för gällande beslut om fortsatt omhändertagande har löpt ut.

Om det inte längre finns skäl för ett fortsatt omhändertagande, ska socialnämnden eller, i förekommande fall, rätten besluta att omhändertagandet genast ska upphöra.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. I promemorian föreslås att förvaltningsrätten, på ansökan av socialnämnden, ska kunna medge förlängning av ett omedelbart omhändertagande med högst tre månader åt gången. I promemorian föreslås ingen bortre tidsgräns för ett fortsatt omhändertagande. Det föreslås inte heller att socialnämnden ska kunna besluta om upphörande när det inte längre finns skäl för ett fortsatt omhändertagande eller att ett sådant beslut också ska få meddelas av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av LVU.

Däremot föreslås att ett fortsatt omhändertagande omedelbart ska upphöra om domstolen avslår en ansökan om medgivande till förlängning. I promemorian förs inget resonemang om vårdens innehåll och utformning.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Kammarrätten i Sundsvall*, *Förvaltningsrätten i Stockholm*, *Förvaltningsrätten i Göteborg* och *samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet*, är kritiska eller tveksamma till promemorians förslag om att förvaltningsrätten ska kunna medge förlängning av ett omedelbart omhändertagande med upp till tre månader åt gången. *Växjö kommun* anser att tre månader är en relativt kort tid som kan behöva övervägas ytterligare. *Kammarrätten i Göteborg* ställer sig bakom förslaget om en tidsgräns om tre månader och *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* anser att förslaget är väl avvägt. Vidare anser flera remissinstanser, däribland *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Barnombudsmannen*, *Uppsala universitet*, *samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet*, *Sveriges advokatsamfund* och *Rädda Barnen*, att det finns anledning att införa eller närmare belysa frågan om en bortre tidsgräns för ett omhändertagande. Därutöver framförs remissynpunkter på hur vården ska utformas under omhändertagandet, hur socialnämndens kontakter med den behöriga utländska myndigheten ska hanteras och vilka åtgärder som krävs av den utländska myndigheten för att omhändertagandet ska upphöra. Enligt *Migrationsverket* bör det övervägas om promemorians förslag föranleder en följdändring i 5 kap. 12 § utlänningslagen (2005:716) för att möjliggöra att tidsbegränsat uppehållstillstånd beviljas en utlännings som sannolikt skulle ha kunnat beredas vård enligt LVU om svenska domstolar hade varit behöriga, under den tid som ett omedelbart omhändertagande kan förväntas fortsätta.

Skälen för regeringens förslag

Medgivande till fortsatt omhändertagande

Hur lång tid ett svenskt beslut om omedelbart omhändertagande behöver pågå beror på när den behöriga utländska myndigheten tar ställning i ärendet. Av artikel 20.2 i Bryssel II-förordningen följer att ett omedelbart omhändertagande som vidtas som en brådskande åtgärd enligt artikel 20.1 ska upphöra att gälla när den behöriga utländska myndigheten har vidtagit ”de åtgärder den anser lämpliga”. Motsvarande regler finns också i lagen om 1996 års Haagkonvention. Även om socialnämnden ska hantera denna typ av ärenden skyndsamt, kan det ta tid att identifiera den behöriga myndigheten och upprätta kontakt. Svenska myndigheter har dessutom små möjligheter att påverka hur snabbt den behöriga myndigheten agerar.

Så länge ett omedelbart omhändertagande pågår har socialnämnden ett ansvar att fortlöpande pröva om omhändertagandet är befogat eller om det ska upphöra. När viss tid förflutit utan att det formella ansvaret har tagits över av den utländska myndigheten, anser regeringen att socialnämnden genom en ansökan till förvaltningsrätten ska kunna inhämta medgivande till ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Regeringen föreslår, i likhet med promemorian, att förvaltningsrätten ska få medge att ett omhändertagande i sådana situationer då svenska domstolar saknar behörighet att besluta om beredande av vård enligt LVU fortsätter. *Lagrådet* anför att lagrådsremissens förslag kan förenklas och förtydligas så att det framgår att ett fortsatt omhändertagande ska ha sin

Prop. 2018/19:102 grund i att den unge fortsatt är i behov av tillfällig vård. Regeringen ansluter sig till Lagrådets förslag. Det fortsatta omhändertagandet är av tillfällig karaktär eftersom det görs i avvaktan på att en behörig utländsk myndighet vidtar åtgärder med anledning av den unges vårdbehov. Vidare anför Lagrådet att det inte finns behov av att introducera ”fortsatt omhändertagande” som ett nytt rättsligt begrepp i lagen. Även i denna del ansluter regeringen till Lagrådets förslag.

Vidare föreslår regeringen att socialnämnden måste lämna in sin ansökan inom fyra veckor från den dag då det omedelbara omhändertagandet verkställdes, innan tiden för ett beslut om förlängd tidsfrist har löpt ut eller om den unge redan är fortsatt omhändertagen för tillfällig vård, innan tiden för gällande beslut om omhändertagande har löpt ut för att förvaltningsrätten ska kunna medge ett fortsatt omhändertagande. Har ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård kommit in till förvaltningsrätten i rätt tid, ska omhändertagandet få fortsätta i avvaktan på domstolens beslut. Om ansökan däremot inte kommit in i rätt tid, ska omhändertagandet upphöra.

I promemorian föreslås också att det ska införas en bestämmelse om att ett omhändertagande omedelbart ska upphöra om domstolen avslår socialnämndens ansökan. Såsom nämns ovan får ett omhändertagande fortsätta i avvaktan på domstolens beslut, om ansökan har kommit in till förvaltningsrätten inom föreskriven tid. Med andra ord upphör omhändertagandet i samband med förvaltningsrättens beslut, om inte förvaltningsrätten medger förlängning. Enligt regeringens mening finns det därför inget behov av en särskild bestämmelse om upphörande i dessa fall. Vidare föreslås i promemorian att socialnämnden i sin ansökan till förvaltningsrätten ska redovisa vilka omständigheter som enligt nämnden utgör grund för fortsatt omhändertagande för tillfällig vård och hur lång tid omhändertagandet behöver fortsätta samt att domstolen bör ha tillgång till alla uppgifter som tillförts ärendet hos socialnämnden, varför socialnämnden ska överlämna ansökan och handlingarna i ärendet till förvaltningsrätten. Regeringen delar promemorians bedömning och föreslår därför att socialnämnden i sin ansökan om ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska ange hur lång tid omhändertagandet behöver fortsätta och vilka omständigheter som utgör grund för ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård samt att socialnämnden ska överlämna ansökan och handlingarna i ärendet till förvaltningsrätten.

Förvaltningsrätten i Stockholm och Förvaltningsrätten i Göteborg anser att det behöver belysas ytterligare vilka skäl som ska göra sig gällande för att ett omhändertagande ska förlängas av domstolen. Regeringen konstaterar att förvaltningsrätten vid sin prövning ska ta ställning till om förutsättningarna för omhändertagande fortfarande är uppfyllda, samt om åtgärder av behörig utländsk myndighet inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling m.m. Det ligger i sakens natur att ett fullständigt beslutsunderlag många gånger saknas i situationer då ett omedelbart omhändertagande blir aktuellt. I akuta situationer kan därför en tämligen hög grad av osäkerhet behöva accepteras. Vid tidpunkten för en ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård kan situationen dock vara en annan. Socialnämnden har då i regel haft möjlighet att inhämta kompletterande underlag och färdigställa sin utredning. Det innebär

att en mer allsidig prövning kan göras, bl.a. i fråga om den unges vårdbehov och risken för den unges hälsa eller utveckling.

Barnombudsmannen anser att den benämning som används i promemorian – fortsatt omedelbart omhändertagande – kan ge felaktiga associationer om att omhändertagandet endast kan pågå under en mycket kort akut fas. Regeringen delar Barnombudsmannens uppfattning och menar att ”fortsatt omhändertagande för tillfällig vård” är ett lämpligare uttryck. Benämningen ”omedelbart” bör vara förbehållen akuta och brådskande ingripanden, vilket inte är fallet i de nu aktuella situationerna.

Tidsgräns för medgivande om fortsatt omhändertagande

I promemorian föreslås att när förvaltningsrätten medger förlängning av ett omhändertagande så ska ett sådant medgivande få lämnas för högst tre månader åt gången.

Ett omhändertagande är ett interimistiskt beslut i avvaktan på ett slutligt beslut i vårdfrågan. Det ska därför inte bestå längre tid än nödvändigt. Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med *Kammarrätten i Sundsvall*, *Förvaltningsrätten i Stockholm*, *Förvaltningsrätten i Göteborg*, *Förvaltningsrätten i Linköping* och *samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet*, att ett medgivande med upp till tre månader åt gången framstår som en förhållandevis lång tid. Tidsgränsen bör därför kortas något. Av rättssäkerhetsskäl är det angeläget att ett medgivande om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård blir föremål för regelbundna domstolsprövningar. Samtidigt måste systemet medge viss flexibilitet. Tidsgränsen för förvaltningsrättens medgivande får därför inte vara alltför snäv. Enligt regeringens mening bör ett medgivande få lämnas med högst två månader åt gången. Det kan dock finnas anledning att lämna kortare medgivande än så, t.ex. då omständigheterna kring den unge ännu inte är tillräckligt utredda och domstolen vill avvakta socialnämndens ytterligare utredning innan den tar ställning till en längre tids omhändertagande. Ett annat exempel kan vara då behörig utländsk myndighet förväntas fatta beslut om den unge inom viss tid. Domstolen ska, utifrån den unges behov och omständigheterna i övrigt, bedöma vad som är lämplig tid i varje enskilt fall.

Bortre tidsgräns för ett fortsatt omhändertagande

JO påpekar att det skulle kunna uppstå situationer där hemvistlandet inte agerar skyndsamt för att en överföring av den unge ska ske. Ett omhändertagande skulle då, efter medgivande om förlängning, kunna pågå under längre tidsperioder. *JO* noterar att utredaren inte har berört frågan om behovet av en bortre tidsgräns i promemorian och anser att den bör analyseras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Ett omhändertagande är en tvångsåtgärd mot den unge. Förutsättningarna för att besluta om en sådan åtgärd bör framgå tydligt av LVU. Såsom *JO* påpekar kan det i vissa fall finnas anledning att låta omhändertagandet pågå en längre tidsperiod. Av rättssäkerhetsskäl bör denna period, enligt regeringens mening, inte vara obegränsad.

Syftet med ett omhändertagande är att den unge ska få skydd enligt LVU i avvaktan på åtgärder av behörig utländsk myndighet. Den unges vårdbehov kan dock se olika ut på kort och lång sikt. För att socialnämnden

Prop. 2018/19:102 ska kunna planera och utforma vården på bästa sätt är det angeläget att nämnden i varje enskilt fall bedömer utsikterna att snabbt kunna föra över ansvaret till behörig myndighet.

I vissa fall kan ansvaret föras över i princip omgående, medan det i andra fall kan ta relativt lång tid. Förutsättningarna skiljer sig åt i varje enskilt ärende. I flertalet ärenden torde dock ansvaret kunna föras över inom ett år från socialnämndens beslut. Regeringen anser därför att ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska få pågå under högst ett år i följd.

Lagrådet har anfört att det, i likhet med vad som föreslås i lagrådsremissen, av rättssäkerhetsskäl bör föreskrivas en yttersta tidsgräns för hur länge omhändertagandet får pågå. *Lagrådet* anser att en längsta tid på ett år framstår som ändamålsenlig. Därefter bör utgångspunkten vara att omhändertagandet ska upphöra och att endast frivilliga åtgärder enligt SoL ska vara aktuella. Vidare anför *Lagrådet* att en tidsgräns av detta slag visserligen inte utesluter att den unge, sedan omhändertagandet upphört på grund av att tiden gått ut, åter kan bli omhändertagen när det finns förutsättningar för detta. *Lagrådet* anser dock att det ändå framstår som opåkallat trubbigt med en regel som föreskriver att omhändertagandet under alla förhållanden ska upphöra efter ett år. Det kan tänkas situationer där ett år har gått men vårdbehovet är tydligt och starkt, t.ex. när den unge riskerar att allvarligt skada sig om omhändertagandet och därmed vården plötsligt upphör, eller där det annars framstår som nödvändigt att vården får fortsätta ett tag till. Enligt *Lagrådets* mening bör ettårsregeln fördes med en ventil som gör det möjligt att låta omhändertagandet fortsätta längre tid än ett år i följd när detta bedöms vara nödvändigt för den unges bästa. *Lagrådet* anför vidare att det samtidigt ska framhållas att omhändertagandet ska vara just tillfälligt och ske i avvaktan på den utländska myndighetens beslut. När omhändertagandet måste pågå under lång tid, t.ex. för att det inte går att utreda vilken utländsk myndighet som är behörig eller för att den behöriga myndigheten inte vidtar åtgärder, kan omständigheterna i en del fall vara sådana att den unge till slut också måste anses ha fått sin hemvist här. Omhändertagandet för tillfällig vård kan då ersättas med ett vanligt beslut om beredande av vård enligt LVU om det finns skäl för detta.

Regeringen anser att det inte kan uteslutas att ansvaret ännu inte har kunnat föras över till behörig utländsk myndighet när tidsgränsen för det fortsatta omhändertagandet löpt ut. Den unge riskerar då att stå utan nödvändig vård. Syftet med de nya bestämmelserna är att klargöra att alla barn som vistas i Sverige ska kunna skyddas enligt LVU. Utifrån ett barnskyddsperspektiv kan det ifrågasättas att omhändertagandet under alla förhållanden ska upphöra efter ett år. Regeringen ansluter sig därför till *Lagrådets* förslag om att ettårsregeln ska fördes med en ventil som möjliggör att den unge kan vara fortsatt omhändertagen under en längre tid än ett år. En förutsättning att dock att det är nödvändigt att omhändertagandet fortsätter. Men det menas att vårdbehovet är tydligt och starkt och vård i frivillig form inte är aktuellt. Det kan tex. röra sig om situationer då den unge riskerar att allvarligt skadas om omhändertagandet och vården upphör. Regeringen vill framhålla att socialnämnden och domstolen vid varje ansökan om fortsatt omhändertagande ska göra en ny prövning av sin behörighet. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet kan behörigheten komma att förändras. Till exempel kan den unge efter en

längre tids vistelse i Sverige, sett tillsammans med övriga omständigheter runt honom eller henne, anses ha förvärvat hemvist i Sverige. Om svenska domstolar sedermera bedöms vara behöriga att besluta om beredande av vård, finns inget hinder mot att socialnämnden ansöker om att den unge ska beredas vård med stöd av 2 eller 3 § LVU.

Upphörande av ett fortsatt omhändertagande

Ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska inte bestå under längre tid än vad som behövs med hänsyn till den unges vårdbehov. Om socialnämnden bedömer att ett omhändertagande kan upphöra, bör nämnden genast besluta om detta. Regeringen föreslår därför att det ska införas en bestämmelse som anger att socialnämnden, om det inte längre finns skäl för ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård, ska besluta att omhändertagandet genast ska upphöra. Ett sådant beslut bör även kunna meddelas av den rätt som prövar en fråga om vård enligt LVU. Det kan inträffa att den unge, t.ex. efter att ha varit föremål för fortsatt omhändertagande för tillfällig vård under en längre tid, bedöms ha förvärvat sin hemvist i Sverige och att svenska domstolar är behöriga att besluta om beredande av vård. Om socialnämnden då ansöker om vård, bör rätten kunna besluta att det fortsatta omhändertagandet ska upphöra. Vidare upphör ett omhändertagande om socialnämndens ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård inte kommit in till förvaltningsrätten inom föreskriven tid.

Ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård (även ett omedelbart omhändertagande enligt 6 a §) upphör annars att gälla då behörig utländsk myndighet vidtagit de åtgärder som den anser lämpliga eller de åtgärder som situationen kräver. Det följer av artikel 20.2 i Bryssel II-förordningen respektive artiklarna 11.2–11.3 och 12.2–12.3 i 1996 års Haagkonvention (se avsnitt 4.4).

Socialstyrelsen och Unicef Sverige anser att det behöver förtydligas vilka åtgärder som den utländska myndigheten behöver vidta innan ett omhändertagande kan upphöra. Vidare uppmärksammar *Kammarrätten i Göteborg*, Socialstyrelsen, *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* samt *juridiska fakulteten vid Stockholms universitet* frågan om vad som händer om den behöriga utländska myndigheten inte vidtar några åtgärder eller inte vidtar tillfredställande åtgärder som är förenliga med barnets bästa.

Regeringen konstaterar att det är den behöriga utländska myndigheten som ska ta ställning till vilka åtgärder som är lämpliga och behöver vidtas. Vilka åtgärder det blir frågan om måste bedömas av den utländska behöriga myndigheten i varje enskilt fall och beror också på vilka åtgärder den utländska myndigheten har att tillgå. Således kan inte regeringen precisera vilka åtgärder som krävs. Den utländska myndigheten kan också bedöma att det inte behöver vidtas några åtgärder. Utrikesdepartementet, som är svensk centralmyndighet för Bryssel II-förordningen och 1996 års Haagkonvention, kan hjälpa till i kontakten mellan socialnämnden och den utländska myndigheten.

Socialstyrelsen anser att det behöver klargöras vad som gäller för vårdens inriktning och utformning under omhändertagandet, särskilt i de situationer då omhändertagandet pågår under lång tid. *Socialstyrelsen* anför att barnet eller den unge inte får riskera att hamna i ett rättsosäkert läge och att det är av stor vikt att behovet av vård genomförs som planerat i avvaktan på att kontakter med den behöriga utländska myndigheten ska lösas. Enligt *Socialstyrelsen* är det också viktigt att en särbehandling inte sker i detta avseende jämfört med de barn och unga som anses ha sin hemvist i Sverige. *Barnombudsmannen* är kritisk till att planeringen av barnets vård inte behöver bli lika omfattande vid en ansökan om medgivande till fortsatt omedelbart omhändertagande som vid ansökan om vård. Även om det naturligtvis är viktigt att regelbundet pröva omhändertagandet är det, enligt *Barnombudsmannen*, angeläget att utredningen inte endast fokuserar på kontakterna med de utländska myndigheterna utan även på en planering av barnets vård. Vidare anför *Unicef Sverige* att vid fördröjning och förlängning av omhändertagande måste bedömning av vårdinsatser och mer långsiktigt skydd utredas på samma sätt som för barn som har sin hemvist i Sverige.

Regeringen konstaterar att det stadgas i 10 § första stycket LVU att vården ska anses påbörjad när den unge på grund av ett beslut om omedelbart omhändertagande eller om vård har placerats utanför sitt eget hem. Regeringen bedömer därför att bestämmelserna om vårdens innehåll och utformning, dvs. 10 § andra stycket till 20 § LVU, i tillämpliga även kommer att gälla vid omedelbart omhändertagande enligt 6 a § och vid fortsatt omhändertagande för tillfällig vård. För vårdens innehåll och utformning gäller även bestämmelserna i SoL, vilket anges i 10 § andra stycket LVU.

Av 11 § första stycket LVU framgår att socialnämnden bestämmer hur vården av den unge ska ordnas och var han eller hon ska vistas under vårdtiden. Exempelvis kan den unge placeras i ett familjehem eller hem för vård eller boende. Enligt 6 kap. 1 § tredje stycket SoL ansvarar socialnämnden för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård.

Socialnämnden ska ta ställning till vårdens innehåll och utformning utifrån den unges behov och situation. Om omhändertagandet pågår en längre tid, behöver vården anpassas därefter. Även om omhändertagandet är en tillfällig åtgärd i avvaktan på att behörig utländsk myndighet vidtar åtgärder, ska utgångspunkten för vårdens innehåll och utformning alltid vara vad som är bäst för den unge.

Tidsbegränsat uppehållstillstånd

Migrationsverket har i sitt remissvar anförts att det bör övervägas om promemorians förslag föranleder en följdändring i 5 kap. 12 § utlänningslagen (2005:717) för att möjliggöra att tidsbegränsat uppehållstillstånd beviljas en utlänningsperson som sannolikt skulle ha kunnat beredas vård enligt LVU om svenska domstolar hade varit behöriga, under den tid som ett omedelbart omhändertagande kan förväntas fortsätta.

I 5 kap. 12 § utlänningslagen anges att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd får beviljas en utlänningslag som behöver vård enligt LVU. Av förarbetena framgår att bestämmelsen tar sikte på situationen där ett utländskt barn behöver vård enligt LVU. I sådana fall får ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ges barnet under den tid som behövs för vården. Det är fråga om en principiell rätt till uppehållstillstånd. Omständigheterna kan dock i det enskilda fallet vara sådana att motsvarande vård kan ges i hemlandet och skäl att bevilja uppehållstillstånd i Sverige finns då inte (se Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv prop. 1996/97:25 s. 286). Av bestämmelsens ordalydelse framgår att en utlänningslag som behöver vård enligt LVU får beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd. Avgörande vid prövningen av om ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ska beviljas är alltså om den enskilde behöver vård enligt LVU, inte om den enskilde faktiskt kan beredas sådan vård enligt svensk lagstiftning. Enligt regeringens mening finns det inget behov av en följdändring i utlänningslagen.

5.6 Handläggning av ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård

Regeringens förslag: Om den unge är omhändertagen för tillfällig vård ska förvaltningsrätten ta upp ett mål om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård till avgörande inom två veckor från den dag då ansökan kom in. Rätten får förlänga denna tid om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

I mål om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om det inte är uppenbart obehövt. Muntlig förhandling ska alltid hållas om någon part begär det. Parterna ska upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling. Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, ska rätten få förordna att han eller hon ska hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

I mål och ärenden om omedelbart omhändertagande, fortsatt omhändertagande för tillfällig vård och upphörande av fortsatt omhändertagande, ska offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Bestämmelserna om offentligt biträde i 39 § andra–fjärde styckena ska gälla vid omedelbart omhändertagande, fortsatt omhändertagande för tillfällig vård och upphörande av fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. I promemorian föreslås att en ansökan om fortsatt omhändertagande ska prövas så snart det kan ske. Om det inte finns synnerliga hinder, ska prövningen ske inom en vecka från den dag då ansökan och handlingarna kom in till rätten. I promemorian föreslås vidare att mål om fortsatt

Prop. 2018/19:102 omhändertagande ska kunna avgöras av en lagfaren domare. I promemorian föreslås ingen bestämmelse om muntlig förhandling i mål om fortsatt omhändertagande.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Stockholm* anser att det i vissa fall torde vara obehövt att förordna offentligt biträde för vårdnadshavarna. Även *Förvaltningsrätten i Malmö* uppmärksammar denna fråga. Vad gäller tiden för domstolens handläggning, anser *Förvaltningsrätten i Umeå* att det bör övervägas om inte denna bör vara längre eller att rekvisitet synnerliga hinder mjukas upp. *Förvaltningsrätten i Linköping* föreslår att det ska räcka med särskilda skäl för att förlänga prövotiden vid internationella omhändertaganden. Vidare framhåller *Kammarrätten i Göteborg* och *Förvaltningsrätten i Linköping* att det inte finns någon rätt till muntlig förhandling vid ansökan om fortsatt omhändertagande samt att rätten är domför med en lagfaren domare ensam. *Kammarrätten* anser att det måste finnas en rätt till muntlig förhandling i förlängningsfallen samt motsätter sig att rätten i dessa mål ska vara domför med en lagfaren domare ensam.

Skälen för regeringens förslag

Skyndsamt prövning

Av 7 § andra stycket LVU framgår att förvaltningsrätten ska pröva ett beslut om omedelbart omhändertagande så snart det kan ske. Om det inte finns synnerliga hinder, ska prövningen ske inom en vecka från den dag då beslutet och handlingarna kom in till rätten.

I promemorian föreslås att motsvarande ska gälla vid ansökan om fortsatt omhändertagande. Begreppet synnerliga hinder ska, enligt promemorian, ha samma innebörd som i 7 § LVU. I promemorian anförs dock att det kan inträffa att sådant hinder uppkommer oftare i mål med internationella inslag. Handläggningen kan fördröjas på grund av omständigheter som ligger utanför socialnämndens och förvaltningsrättens kontroll, exempelvis då kontakten med utländska myndigheter tar lång tid eller då handlingar som tillförs målet måste översättas. *Förvaltningsrätten i Linköping* påpekar att uttrycket synnerliga hinder innebär att det krävs mycket starka skäl för att domstolarna ska förlänga den tid inom vilken de ska pröva den aktuella frågan. Förvaltningsrätten instämmer i bedömningen att hinder mot att ta upp mål till prövning inom en vecka troligen uppkommer oftare till följd av behov av översättning, tolkning, delgivningsproblem, kontakter med personer och myndigheter utomlands etc. För att rekvisitet ”synnerliga hinder” inte ska riskera att urholkas föreslår förvaltningsrätten att det i stället ska räcka med ”särskilda skäl” för att förlänga prövotiden vid internationella omhändertaganden. Även *Förvaltningsrätten i Umeå* anser att det bör övervägas om inte handläggningstiden bör vara längre, eller att rekvisitet synnerliga hinder mjukas upp.

Enligt regeringens mening är det angeläget att en ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård prövas skyndsamt. Den unge och hans eller hennes vårdnadshavare har ett berättigat intresse av att få till stånd en skyndsamt domstolsprövning. Samtidigt måste det beaktas att det i dessa mål ofta kan förekomma olika hinder som försenar handläggningen. Därför är det inte rimligt att uppställa krav på kort handläggningstid i kombination med begränsad möjlighet till förlängning. Enligt regeringens

mening bör utgångspunkten i stället vara det skyndsamhetskrav som föreskrivs i 34 § LVU. Där framgår att förvaltningsrätten, om den unge är omhändertagen eller om ett tillfälligt flyttningsförbud har meddelats, ska ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag då ansökan om vård eller flyttningsförbud kom in. Förvaltningsrätten får förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt. Mot denna bakgrund anser regeringen att 34 § LVU ska utvidgas till att omfatta även ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Krav på muntlig förhandling

Av 35 § första stycket LVU framgår att förvaltningsrätten och kammarrätten, i mål om beredande eller upphörande av vård eller om flyttningsförbud, ska hålla muntlig förhandling om detta inte är uppenbart obehövt. Muntlig förhandling ska alltid hållas, om någon part begär det. Parterna ska upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

I promemorian föreslås ingen ändring av denna bestämmelse. Det innebär att förslaget inte medför krav på muntlig förhandling vid ansökan om fortsatt omhändertagande. *Sveriges advokatsamfund* anser att en prövning om fortsatt omhändertagande alltid ska ske inför förvaltningsrätten vid en muntlig process. Även *Kammarrätten i Göteborg* anser att det måste finnas en rätt till muntlig förhandling i förlängningsfallen.

Beslut om att den unge ska vara fortsatt omhändertagen för tillfällig vård är en ingripande åtgärd. Av rättssäkerhetsskäl och för att inte uppstå omotiverade skillnader i förhållande till nationella situationer, anser regeringen att det bör föreskrivas en rätt till muntlig förhandling i dessa mål.

Rätt till offentligt biträde

Av 39 § första stycket LVU framgår att offentligt biträde ska förordnas i mål och ärenden angående omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU. Det framgår även att offentligt biträde ska förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

I promemorian föreslås att offentligt biträde även ska förordnas i mål om fortsatt omhändertagande. *Förvaltningsrätten i Stockholm* och *Förvaltningsrätten i Malmö* pekar på att det i dessa mål kan uppkomma praktiska svårigheter vad gäller rätten till offentligt biträde för vårdnadshavare. Förvaltningsrätten i Stockholm anför att det i fall där det finns en internationell aspekt kan vara oklart vem eller vilka som är den unges vårdnadshavare. Enligt förvaltningsrätten är det inte helt ovanligt att det finns uppgifter om ”förälder eller föräldrar” men att det kan ta tid för socialnämnden att utreda vem eller vilka som har vårdnaden. Särskilt problematiskt är detta i fall då endast den unge befinner sig i Sverige och vårdnadshavarna är kvar i det förmodade hemvistlandet. Förvaltningsrätten anser att det i dessa fall ofta torde vara obehövt att förordna offentligt biträde för vårdnadshavarna.

Regeringen konstaterar att beslut om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård är en ingripande åtgärd. Av rättssäkerhetsskäl är det därför angeläget att såväl den unge som hans eller hennes vårdnadshavare har rätt till offentligt biträde. Även om det i vissa mål kan vara tidskrävande och

Prop. 2018/19:102 förenat med praktiska svårigheter att utreda vem eller vilka som är vårdnadshavare, anser regeringen att detta i sig inte är tillräcklig grund för att begränsa vårdnadshavarnas rätt till offentligt biträde. Regeringen föreslår därför att offentligt biträde ska förordnas i mål och ärenden om omedelbart omhändertagande, fortsatt omhändertagande för tillfällig vård och upphörande av fortsatt omhändertagande för den som åtgärden avser och för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Regeringen föreslår även att bestämmelserna om offentligt biträde i 39 § andra–fjärde styckena ska gälla vid omedelbart omhändertagande enligt 6 a §, fortsatt omhändertagande för tillfällig vård och upphörande av fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Rättens sammansättning i mål om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård

Av 17 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar, förkortat LAFD, följer att en förvaltningsrätt som huvudregel är domför med en lagfaren ledamot och tre nämndemän. Det finns dock flera undantag, bl.a. föreskrivs i 18 § att förvaltningsrätten i mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU är domför med en lagfaren domare ensam, om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttent rätt. I promemorian föreslås att 18 § LAFD även ska omfatta mål om ansökan om fortsatt omhändertagande, dvs. att dessa mål ska kunna avgöras av en lagfaren domare ensam.

Enligt *Förvaltningsrätten i Linköping* kan det ifrågasättas om det är lämpligt att ställa lägre krav på prövningen för frihetsberövanden som är längre än 4 veckor i internationella situationer jämfört med i nationella situationer.

Vid en jämförelse kan det konstateras att en ansökan om beredande av vård i förvaltningsrätten ska prövas av en lagfaren domare och tre nämndemän. Prövningen av en sådan ansökan skiljer sig visserligen något från den prövning som ska göras av en ansökan om fortsatt omhändertagande, men det finns också likheter. Vid tidpunkten för en ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård har socialnämnden i regel haft möjlighet att inhämta kompletterande underlag och färdigställa sin utredning. Det innebär att en mer allsidig prövning kan göras, bl.a. i fråga om sannolikhetskravet och risken för den unges hälsa eller utveckling. Mot denna bakgrund och i syfte att inte uppställa omotiverade skillnader jämfört med nationella situationer, anser regeringen att mål om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård får anses vara av sådant kvalificerat slag att de bör prövas av fullsuttent rätt. Således bör det inte göras något tillägg i 18 § LAFD för dessa mål.

Kammarrätten i Göteborg anför att det inte heller i kammarrätten efter överklagande kommer att delta nämndemän, vilket följer av 37 § LVU. Med hänsyn till att det kan röra sig om mycket långa vårdtider är detta, enligt kammarrätten, en kraftig avvikelse från vad som gäller för omhändertaganden utan internationella inslag. Kammarrätten anser att en sådan skillnad inte kan godtas.

Av 37 § LVU följer att nämndemän som huvudregel ska ingå i kammarrätten vid prövning av mål enligt LVU. Undantag har dock gjorts för mål

om omedelbart omhändertagande och tillfälligt flyttningsförbud. I promemorian föreslås inga ändringar i 37 § LVU. Regeringen föreslår inte heller några ändringar i 37 § LVU. Det innebär att det ska ingå nämndemän vid mål om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård (se även resonemang om rättens sammansättning i avsnitt 5.4).

5.7 Överklagande

Regeringens förslag: Socialnämndens beslut i fråga om upphörande av fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska få överklagas.

Promemorians bedömning överensstämmer i sak med regeringens förslag. Enligt promemorian finns dock inget behov av lagändring eftersom det, enligt den bedömning som görs i promemorian, är möjligt att enligt 41 § LVU överklaga ett beslut av socialnämnden om ett fortsatt omhändertagande.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Kammarrätten i Göteborg*, *Kammarrätten i Sundsvall*, *Förvaltningsrätten i Umeå* och *Förvaltningsrätten i Göteborg*, framhåller att möjligheten till överklagande behöver förtydligas i lagtexten. Vidare framhåller *Socialstyrelsen* att socialnämnden, vid en begäran om att omhändertagandet ska upphöra, har en skyldighet att inleda en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL och fatta ett formellt beslut i frågan. Även *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* uppmärksammar denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: När rätten har fastställt ett beslut om omedelbart omhändertagande är socialnämnden skyldig att fortlöpande pröva om omhändertagandet ska bestå. Såsom påpekas av *Socialstyrelsen* och *IVO* har socialnämnden en skyldighet att, vid en begäran om att ett omhändertagande ska upphöra, inleda utredning och fatta ett formellt beslut i frågan.

Av 41 § första stycket 2 LVU framgår att socialnämndens beslut får överklagas hos förvaltningsrätten när nämnden har beslutat i fråga om fortsatt vård med stöd av lagen. Bestämmelsen avser vård enligt 2 eller 3 § LVU. I promemorian anförs att i de fall socialnämnden fattar ett formellt beslut om att ett omhändertagande ska fortsätta, får beslutet anses vara ett beslut om att vården ska fortsätta, vilket kan överklagas enligt 41 § LVU. Flera remissinstanser har synpunkter i denna fråga och anser att överklagandemöjligheten bör förtydligas.

Regeringen instämmer med remissinstanserna att överklagandemöjligheten i 41 § LVU bör förtydligas. Regeringen föreslår därför ett tillägg som klargör att socialnämndens beslut i fråga om upphörande av ett fortsatt omhändertagande får överklagas. Rätten att överklaga gäller även i sådana fall då socialnämnden mot någon av parternas vilja, t.ex. en av vårdnadshavarna, beslutar att omhändertagandet ska upphöra.

6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Föreslagna lagändringar ska träda i kraft den 1 september 2019.

Regeringens bedömning: Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att lagändringarna ska träda i kraft den 1 april 2018. Det bedöms inte behövas några särskilda övergångsbestämmelser.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte yttrat sig i frågan.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen föreslår därför den 1 september 2019 som ikraftträdandedag. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

7 Konsekvenser

7.1 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen medför inte annat än marginella kostnadsökningar för kommunerna och domstolarna. Samma sak gäller statens kostnader för rättshjälp.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Den övervägande majoriteten av de remissinstanser som yttrar sig i frågan instämmer i promemorians bedömning att förslagen inte medför annat än marginella kostnadsökningar för domstolarna och kommunerna. Detsamma gäller statens kostnader för rättshjälp.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) gör bedömningen att förslagen inte innebär några nya uppgifter för socialnämnderna utan att det handlar om förtydliganden av nuvarande rättsläge. SKL anför dock att socialnämnderna kommer att hantera en ny form av ansökningar till förvaltningsdomstol. Eventuella kostnadsökningar med anledning av detta bedöms som marginella. SKL uppger även att de föreslagna regeländringarna inte kommer att leda till några besparingar för kommunerna.

Ett antal remissinstanser ifrågasätter eller motsätter sig dock promemorians bedömning att förslagen inte medför annat än marginella kostnadsökningar. Det gäller bl.a. *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor*, *Botkyrka kommun*, *Göteborgs kommun*, *Malmö kommun*, *Trosa kommun* och *Föreningen Sveriges socialchefer*. Vidare

anför *Statens institutionsstyrelse (SiS)* att förslagen kan medföra ett ökat antal ansökningar om placeringar på SiS institutioner.

Skälen för regeringens bedömning: Förslagen innebär ett förtydligande av bestämmelserna i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, när det gäller socialnämndens möjligheter att omedelbart omhänderta barn i vissa internationella situationer då svenska domstolar inte är behöriga att besluta om beredande av vård enligt LVU. Genom förslagen säkerställs att socialnämnden i akuta lägen kan ingripa till skydd för varje barn som vistas i Sverige, oavsett vilken anknytning han eller hon har till Sverige.

En tydlig lagstiftning skapar förutsättningar för en enhetlig och förutsägbar rättstillämpning, vilket i förlängningen kan bidra till en effektivare handläggning hos socialnämnderna och förvaltningsdomstolarna. Det kan i sin tur bidra till vissa besparingar på sikt.

Förslagen berör en begränsad grupp barn. Av promemorian framgår att det, enligt uppgifter som inhämtats från SKL, under de senaste åren typiskt verkar ha funnits ett eller ett par ärenden per år hos socialnämnderna i de större kommunerna. Företrädare för SKL har uppgett att det utifrån de kontakter organisationen haft med enskilda kommuner inte finns något som tyder på att socialnämnderna i landet för närvarande skulle avstå från att besluta om omedelbart omhändertagande i sådana fall som kommer att omfattas av förslagen. Att nämnderna beslutar om omedelbart omhändertagande redan i dag, trots att rättsläget är oklart, stämmer även överens med SKL:s rekommendationer. Mot denna bakgrund anser regeringen att förslagen inte kan förväntas leda till någon märkbar ökning av antalet omedelbara omhändertaganden.

Ett antal remissinstanser ifrågasätter eller motsätter sig promemoriens bedömning att förslagen inte medför annat än marginella kostnadsökningar. Det gäller bl.a. *Göteborgs kommun* och *Malmö kommun* som framför att förslagen innebär ökat ansvar och ytterligare arbetsuppgifter för socialnämnden och därmed ökade kostnader.

Regeringen konstaterar att socialnämnden redan i dag har ett särskilt ansvar för barn som far illa eller riskerar att fara illa. Genom förslagen förtydligas att socialnämnden kan besluta om omedelbart omhändertagande även i vissa internationella situationer då svenska domstolar inte har behörighet att besluta om beredande av vård enligt LVU. Detta förtydligande kan inte anses medföra något ökat ansvar eller ytterligare arbetsuppgifter för socialnämnden.

Ett omedelbart omhändertagande i sådana internationella situationer då svenska domstolar inte har behörighet att besluta om beredande av vård ska normalt innebära att ansvaret för barnet snabbt förs över till behörig utländsk myndighet. Genom överföringen avslutas socialnämndens ansvar för de insatser som barnet behöver. Ett ärende enligt den föreslagna regleringen innebär därför inte i sig nödvändigtvis högre kostnader för kommunen än om barnet i stället hade erbjudits andra sociala insatser.

Statens institutionsstyrelse (SiS) anför att förslagen kan medföra ett ökat antal ansökningar om placeringar på SiS institutioner och att eventuella konsekvenser för SiS därför bör analyseras och beskrivas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

I enlighet med 11 § LVU beslutar socialnämnden hur vården ska ordnas och var den unge ska vistas under vårdtiden. De barn som blir föremål för

Prop. 2018/19:102 omedelbart omhändertagande enligt den föreslagna bestämmelsen kan placeras i familjehem, på hem för vård- eller boende eller i stödboende. Såsom framgår ovan rör det sig om en begränsad grupp barn. Antalet omedelbara omhändertaganden förväntas inte heller öka i någon märkbar omfattning. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att förslagen inte bör leda till några direkta konsekvenser för SiS.

Vidare innebär förslagen att det i mål om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård uppställs krav på muntlig förhandling och offentligt biträde. Målen ska prövas skyndsamt och av fullsuttet rätt. Eftersom mål om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska prövas regelbundet, kan dessa förslag komma att medföra vissa kostnadsökningar för förvaltningsdomstolarna. Med hänsyn till att det endast bedöms handla om ett fåtal mål per år torde dessa kostnader vara försumbara.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att förslagen inte medför annat än marginella ekonomiska konsekvenser för kommunerna och domstolarna. Samma sak gäller statens kostnader för rättshjälp. Eventuella kostnadsökningar ryms därför inom befintliga ekonomiska ramar. Regeringen anser att förslagen inte heller i övrigt kan antas ha några tydliga ekonomiska konsekvenser för myndigheter, landsting, företag eller andra enskilda.

7.2 Konsekvenser för barn

Regeringens bedömning: Genom förslagen säkerställs barnets rätt till skydd, oavsett vilken anknytning barnet har till Sverige. Förslagen innebär att socialnämndens ansvar förtydligas vilket stärker rätts-säkerheten för barnet.

Promemorians bedömning överensstämmer huvudsakligen med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Den övervägande majoriteten av de remissinstanser som yttrar sig i frågan anser att förslagen säkerställer att socialnämnden snabbt kan ingripa i akuta situationer till skydd för barn och unga som vistas i Sverige och att förslagen stärker rättssäkerheten. Flera remissinstanser, bl.a. *Barnombudsmannen*, *Stockholms universitet*, *Ängelholms kommun*, *Föreningen Sveriges Socialchefer*, *Stiftelsen Allmänna Barnhuset*, *Unicef* och *Rädda barnen*, hänvisar till hur förslagen överensstämmer med barnets rättigheter enligt barnkonventionen.

Socialstyrelsen uppger att det i promemorian saknas en utförlig barnkonsekvensanalys.

Skälen för regeringens bedömning: Förslagen innebär att det förtydligas i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) att socialnämnden i vissa internationella situationer, då svenska domstolar inte är behöriga att besluta om beredande av vård enligt lagen, ska få besluta om omedelbart omhändertagande av unga som vistas i Sverige. På så sätt säkerställs att socialnämnden i akuta lägen kan ingripa till skydd för varje barn som vistas i Sverige, oavsett hur stark anknytning han eller hon har till Sverige. Därmed stärks skyddet för barn som far illa eller riskerar att fara illa. Det stärker även rättssäkerheten för barn eftersom rättsläget tidigare varit oklart.

Förslaget innebär även att det införs nya bestämmelser om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård, bl.a. föreslås att ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska bli föremål för regelbundna domstolsprövningar och att det fortsatta omhändertagandet för tillfällig vård som längst får pågå i ett års tid, såvida inte fortsatt tillfällig vård är nödvändig. Vidare införs krav på skyndsam prövning i förvaltningsrätt, rätt till offentligt biträde och krav på muntlig förhandling i förvaltningsrätten och kammarrätten. Även genom dessa förslag stärks rättssäkerheten.

Genom förslagen säkerställs barnets rätt till skydd oavsett vilken anknytning barnet har till Sverige, vilket överensstämmer med artikel 2 i barnkonventionen. Av artikel 2 i konventionen framgår att konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt. Enligt artikel 20 i barnkonventionen har barn som berövas sin familjemiljö rätt till särskilt skydd och stöd från staten. För det fall att ett omhändertagande pågår under en längre tid är det viktigt att vårdens innehåll och utformning anpassas därefter.

7.3 Konsekvenser för jämställdheten

Regeringens bedömning: Förslagen har inte några avgörande konsekvenser för jämställdheten.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* efterlyser en analys över vilka konsekvenser förslagen får för jämställdheten och utifrån ett hbtq-perspektiv.

Skälen för regeringens bedömning: Ett jämställdhetspolitiskt delmål är att mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, ska upphöra. Det är tänkbart att förslagen kommer att kunna tillämpas i situationer där barn riskerar utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

Av promemorian framgår att det saknas närmare uppgifter om hur stor andel av de unga som berörs av förslagen som är flickor och pojkar respektive kvinnor och män. Emellertid framgår att det, enligt uppgifter som inhämtats från SKL, under de senaste åren typiskt verkar ha funnits ett eller ett par ärenden per år hos socialnämnderna i de större kommunerna. Förslagen berör med andra ord endast en mycket begränsad grupp barn.

Mot denna bakgrund kan förslagen, enligt regeringens mening, inte anses ha några avgörande konsekvenser för jämställdheten mellan flickor och pojkar. Förslagen bedöms inte heller ha några avgörande konsekvenser utifrån ett hbtq-perspektiv.

Regeringens bedömning: Förslagen medför inte några konsekvenser för de övriga områden som anges i 14 och 15 §§ kommittéförordningen.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser uttalar sig specifikt om de förslag som är aktuella här.

Skälen för regeringens bedömning: Förslagen bedöms inte ha några betydande konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företag eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Förslagen innebär inte heller, i likhet med vad som framgår av avsnitt 7.1, några nya uppgifter eller skyldigheter för kommunerna vilket gör att regeringen inte bedömer att de påverkar den kommunala självstyrelsen.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

18 § En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. vid åtgärder som endast avser måls beredande,
2. vid förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av en annan förvaltningsrätt,
3. vid beslut som endast avser rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende, och
4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttet rätt, är en förvaltningsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som endast avser beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, får utföras av någon annan som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid en allmän förvaltningsdomstol, en allmän domstol eller en hyresnämnd. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om detta.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,
2. mål om bevissäkring och betalningssäkring enligt skatteförfarandelagen (2011:1244), om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om en uppgifts eller handlings undantagande från kontroll enligt skatteförfarandelagen eller någon annan skatteförfattning,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 och 6 a §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård vid en läsbar enhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 15 d § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet enligt 34 a § samma lag,

mål om avskildhet enligt 34 b § samma lag, mål om vård vid en låsbar enhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård, mål om vård i enskildhet enligt 14 a § samma lag, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt strafftidslagen (2018:1251), mål enligt fängelselagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål om preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,

5. mål enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner eller lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet,

6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken,

7. mål enligt lagen (2004:629) om trängselskatt, och

8. mål enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem och lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.

Paragrafen reglerar vilka mål och ärenden som förvaltningsrätten är domför med endast en lagfaren domare. Paragrafen ändras som en följd av att det införs en reglering om omedelbart omhändertagande enligt den nya 6 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

Ändringen i *fyjärde stycket 3* innebär att förvaltningsrätten är domför med en lagfaren domare ensam även i mål om omedelbart omhändertagande för tillfällig vård enligt 6 a § LVU, i likhet med vad som redan gäller i motsvarande mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § samma lag.

8.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

6 a § *Är svensk domstol inte behörig att besluta om beredande av vård enligt denna lag, får socialnämnden besluta att den som är under 18 år omedelbart ska omhändertas, om*

1. *åtgärder av behörig utländsk myndighet inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras, och*

2. *det är sannolikt att den unge tillfälligt behöver vård som avses i denna lag.*

För beslut enligt första stycket gäller 6 § andra stycket och, för det fall socialnämnden har ansökt om vård med stöd av lagen, 6 § tredje stycket.

I 9 a och 9 b §§ finns bestämmelser om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård av den unge.

Denna paragraf ansluter, tillsammans med 7–9 b §§, till rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen) och lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention.

Paragrafen, som är ny och har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, innehåller bestämmelser som förtydligar att socialnämnden får besluta om omedelbart omhändertagande i sådana situationer när svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård enligt denna lag. I regel rör det sig om sådana situationer då den unge vistas i Sverige men saknar hemvist här. Övervägandena finns i avsnitt 5.2–5.4.

I *första stycket* anges förutsättningarna för att socialnämnden ska få besluta om ett omedelbart omhändertagande när svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård enligt denna lag. Som framgår av första styckets första led är det en förutsättning att den unge är under 18 år för att socialnämnden ska få fatta ett sådant beslut. Av *första stycket 1* framgår vidare att åtgärder av behörig utländsk myndighet inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras. Med ”behörig utländsk myndighet” avses även behörig utländsk domstol. Den hänsyn som ska tas till riskerna för den unges hälsa, utveckling och den fortsatta utredningen är samma som avses i 6 § första stycket 2 (jfr prop. 1979/80:1 s. 589 f). I *första stycket 2* förutsätts dessutom att det är sannolikt att den unge tillfälligt behöver vård som avses i denna lag. Formuleringen ”vård som avses i denna lag” syftar till att kravet på vårdbehov ska vara detsamma i sådana internationella situationer då svenska domstolar inte har behörighet att besluta om vård enligt denna lag som det är i de nationella fallen enligt 6 §. Detta innebär att det ska vara sannolikt att den unge behöver vård till följd av sådana förhållanden eller sådant beteende som avses i 2 eller 3 § samt att det vidare kan antas att behövlig vård inte kan ges med samtycke av den unge eller dennes vårdnadshavare (jfr lagens 1 § andra stycke). Med formuleringen ”tillfälligt behöver vård” avses att markera att det är fråga om en interimistisk åtgärd i avvaktan på åtgärd av behörig utländsk myndighet och att det inte är fråga om ett omhändertagande inför beredande av vård med stöd av denna lag (se kommentaren till fjärde stycket).

Av *andra stycket* framgår att för beslut enligt första stycket gäller 6 § andra stycket. Detta innebär att i brådskande fall, när nämndens beslut inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande. Ett sådant delegerat beslut ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde. Av andra stycket framgår vidare att för det fall socialnämnden har ansökt om vård med stöd av lagen gäller 6 § tredje stycket. Detta innebär att även förvaltningsrätten får besluta att den unge omedelbart ska omhändertas. Exempelvis kan det bli aktuellt i situationer när socialnämnden har ansökt om vård enligt lagen, utan föregående omedelbart omhändertagande, och rätten vid prövning av ansökan kommer fram till att det rör sig om en internationell situation då svenska domstolar inte har behörighet att besluta om beredande av vård samt bedömer att barnet behöver omhändertas. I sådana situationer har rätten möjlighet att besluta om omedelbart omhändertagande för tillfällig vård enligt 6 a § första stycket. Övervägandena avseende andra stycket finns i avsnitt 5.4.

Paragrafens *tredje stycke* innehåller en upplysning om att det i 9 a och 9 b §§ finns bestämmelser om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård av den unge. Dessa paragrafer reglerar vad som gäller för socialnämndens

ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård och när ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska upphöra.

Fjärde stycket anger att denna paragraf ansluter, tillsammans med 7–9 b §§, till rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen) och lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention. Bryssel II-förordningen och 1996 års Haagkonvention förutsätter bl.a. att det ska finnas möjligheter till brådskande skyddsåtgärder i fråga om de barn som vistas här i landet men där det inte finns svensk domsrätt. Närmare överväganden om fjärde stycket finns i avsnitt 5.3.

8 § Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande, ska socialnämnden inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge ska

1. beredas vård med stöd av denna lag, *eller*

2. vara fortsatt omhändertagen för tillfällig vård enligt 9 a §.

Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tidsfrister för socialnämndens ansökan om att den unge ska beredas vård med stöd av lagen, efter det att förvaltningsrätten har fastställt ett beslut om omedelbart omhändertagande. Paragrafen ändras som en följd av att det införs en reglering om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt de nya 9 a och 9 b §§. Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

Paragrafen delas upp i två stycken. I det *första stycket* anges att socialnämnden inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes ska ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge ska beredas vård med stöd av lagen (*första stycket 1*) eller att den unge ska vara fortsatt omhändertagen för tillfällig vård enligt 9 a § (*första stycket 2*). Första stycket 1 motsvarar första meningen i den nuvarande lydelsen av paragrafen och innebär ingen ändring i sak. Tidsfristen för socialnämnden att ansöka om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § är alltså fyra veckor, dvs. densamma som i dag gäller vid socialnämndens ansökan om beredande av vård med stöd av LVU. Tidsfristen ska räknas från dagen för det faktiska omhändertagandet och inte från beslutsdatum. Ansökan ska ha kommit in till förvaltningsrätten innan tidsfristen har gått ut (se prop. 1979/80:1 s. 592).

Det nya *andra stycket* motsvarar andra meningen i den nuvarande lydelsen av paragrafen. I likhet med vad som i dag gäller vid ansökan om beredande av vård ska förvaltningsrätten kunna medge förlängning av ansökningstiden vid ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a §, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt. Förvaltningsrätten bör dock vara restriktiv i fråga om att medge förlängning (se prop. 1989/90:28 s. 77 och 111).

9 § Ett omedelbart omhändertagande upphör

1. om ansökan om vård *eller ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a §* inte har gjorts inom den tid som anges i 8 § och inte heller förlängning av tiden har begärts eller

2. när rätten avgör frågan om vård *eller frågan om fortsatt omhändertagande*.

Ett beslut om omedelbart omhändertagande får inte verkställas om den unge är häktad.

Om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande, ska socialnämnden besluta att detta genast ska upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen *eller en fråga om fortsatt omhändertagande enligt 9 a §*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om de omständigheter som innebär att ett omedelbart omhändertagande ska upphöra och i vilka fall ett beslut om omedelbart omhändertagande inte får verkställas. Paragrafen ändras som en följd av att det införs en reglering om omedelbart omhändertagande och fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt de nya 6 a, 9 a och 9 b §§. Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

Första stycket 1 har ändrats på så sätt att även i de fall då ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § inte har gjorts inom den tid som anges i 8 § och inte heller förlängning av denna tid har begärts ska ett omedelbart omhändertagande upphöra (se kommentaren till 8 §). Även *första stycket 2* har ändrats på så sätt att även när rätten avgör frågan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård upphör det omedelbara omhändertagandet (se kommentaren till 9 a §).

Andra stycket är oförändrat men gäller även beslut om omedelbart omhändertagande för tillfällig vård som grundar sig på 6 a §.

Tredje stycket anger att om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande ska socialnämnden besluta att omhändertagandet genast ska upphöra. Ett sådant beslut får också meddelas av den domstol som prövar ärendet. Ändringen i tredje stycket innebär att domstolen får meddela ett sådant beslut även i de fall då de prövar en fråga om fortsatt omhändertagande enligt 9 a §.

Därutöver ska ett omedelbart omhändertagande enligt 6 a § ska alltid upphöra när en behörig utländsk myndighet vidtagit de åtgärder som den anser lämpliga. Detta följer av artikel 20.2 i Bryssel II-förordningen respektive artiklarna 11.2–11.3 och 12.2–12.3 i 1996 års Haagkonvention.

9 a § *Förvaltningsrätten får medge att ett omhändertagande enligt 6 a § ska fortsätta om den unge fortsatt behöver tillfällig vård och socialnämnden har ansökt om fortsatt omhändertagande inom den tid som anges i 8 § första stycket, tiden för ett beslut om förlängd tidsfrist enligt 8 § andra stycket inte har löpt ut eller tiden för ett gällande beslut om fortsatt omhändertagande inte har löpt ut.*

Socialnämnden ska i ansökan ange hur lång tid den unge behöver vara omhändertagen och vilka omständigheter som utgör grund för ett fortsatt omhändertagande. Tillsammans med ansökan ska socialnämnden överlämna handlingarna i ärendet till förvaltningsrätten.

Om ansökan har kommit in till förvaltningsrätten inom föreskriven tid får omhändertagandet fortsätta i avvaktan på förvaltningsrättens beslut.

Ett medgivande om fortsatt omhändertagande får lämnas för högst två månader åt gången, räknat från den dag då domstolen meddelar beslut i frågan. Ett fortsatt omhändertagande får pågå under högst ett år i följd, såvida inte fortsatt tillfällig vård är nödvändig.

Paragrafen är ny och har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Av paragrafen framgår vilka krav som ställs på socialnämndens ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård och vad som gäller för att förvaltningsrätten ska kunna lämna ett medgivande till en sådan ansökan. Av paragrafen framgår även hur lång tid ett fortsatt omhändertagande får pågå. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.

Enligt *första stycket* får förvaltningsrätten medge att ett omhändertagande enligt 6 a § ska fortsätta om den unge fortsatt behöver tillfällig vård och socialnämnden har ansökt om det inom den tid som anges. Detta innebär att den unge fortsatt är i behov av vård i avvaktan på åtgärder av behörig utländsk myndighet (se kommentaren till 6 a §). Förutsättningarna för omhändertagande enligt 6 a § måste således vara uppfyllda.

Andra stycket anger att socialnämnden i sin ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska ange hur länge den unge behöver vara omhändertagen och vilka omständigheter som utgör grund för det fortsatta omhändertagandet för tillfällig vård. Med detta avses såväl de omständigheter som utgör grund för det fortsatta omhändertagandet för tillfällig vård samt de omständigheter som ligger till grund för socialnämndens bedömning av hur länge omhändertagandet behöver fortsätta. Vidare anges i andra stycket att socialnämnden ska överlämna handlingarna i ärendet tillsammans med sin ansökan till förvaltningsrätten.

Enligt *tredje stycket* får omhändertagandet fortsätta i avvaktan på förvaltningsrättens beslut om en ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård har kommit in till förvaltningsrätten inom föreskriven tid.

Av *fjärde stycket* framgår att ett medgivande om fortsatt omhändertagande får lämnas för högst två månader åt gången räknat från den dag domstolen meddelar beslut i frågan. Det ankommer på domstolen att, utifrån den unges behov och omständigheterna i övrigt, bedöma vad som är lämplig tid i varje enskilt fall. Enligt *fjärde stycket andra meningen* får ett fortsatt omhändertagande pågå under högst ett år i följd, såvida inte fortsatt tillfällig vård är nödvändig. Om ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård har pågått längre tid än ett år ska omhändertagandet upphöra eftersom tidsgränsen då har uppnåtts. Men det kan finnas undantags-situationer när det får anses nödvändigt att omhändertagandet behöver fortsätta. Det kan handla om situationer då vårdbehovet är tydligt och starkt och vård i frivillig form inte är aktuellt, t.ex. då den unge riskerar att allvarligt skadas om omhändertagandet och därmed vården plötsligt upphör. Ett medgivande av en sådan förlängning av det fortsatta omhändertagandet för tillfällig vård får i likhet med normalfallet lämnas för högst två månader åt gången.

9 b § *Ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § upphör om socialnämnden inte har ansökt om att den unge ska vara fortsatta omhändertagen innan tiden för gällande beslut om fortsatt omhändertagande har löpt ut.*

Om det inte längre finns skäl för att den unge ska vara omhändertagen, ska socialnämnden eller, i förekommande fall, rätten besluta att omhändertagandet genast ska upphöra.

Prop. 2018/19:102 Paragrafen är ny och har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Paragrafen anger när ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska upphöra. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.

Enligt *första stycket* upphör ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § om socialnämnden inte har ansökt om att den unge ska vara fortsatta omhändertagen innan tiden för ett gällande beslut om fortsatt omhändertagande har löpt ut. Ett medgivande om fortsatt omhändertagande får lämnas för högst två månader åt gången (jfr kommentaren till 9 a § fjärde stycket).

Enligt *andra stycket* ska socialnämnden, eller i förekommande fall, rätten besluta att ett omhändertagande genast ska upphöra om det inte längre finns skäl för att den unge ska vara omhändertagen. Socialnämnden har det primära ansvaret för att omhändertagandet inte består under längre tid än som behövs med hänsyn till den unges vårdbehov. Ett sådant beslut får också meddelas av den rätt som prövar en fråga om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård eller vård med stöd av lagen. Det kan inträffa att den unge, t.ex. efter en tids omhändertagande för tillfällig vård, bedöms ha förvärvat hemvist i Sverige vilket innebär att svenska domstolar då är behöriga att besluta om beredande av vård. Om socialnämnden då ansöker om beredande av vård enligt 2 eller 3 § LVU kan rätten besluta att det fortsatta omhändertagandet för tillfällig vård ska upphöra.

Därutöver ska ett fortsatt omhändertagande alltid upphöra när en behörig utländsk myndighet vidtagit de åtgärder som den anser lämpliga. Detta följer av artikel 20.2 i Bryssel II-förordningen respektive artiklarna 11.2–11.3 och 12.2–12.3 i 1996 års Haagkonvention.

34 § *Om den unge är omhändertagen eller om ett tillfälligt flyttningsförbud har meddelats, ska förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag då ansökan om vård, fortsatt omhändertagande för tillfällig vård eller flyttningsförbud kom in. Förvaltningsrätten får förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om handläggningen i förvaltningsdomstolen. Paragrafen ändras som en följd av att det införs en reglering om omedelbart omhändertagande och fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt de nya 6 a, 9 a och 9 b §§. Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

Ändringen i *paragrafen* innebär att kravet att förvaltningsrätten ska ta upp den typ av mål som anges i paragrafen till avgörande inom två veckor från den dag då ansökan kom in till rätten, även gäller mål om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård. Det ställs inget krav på att målet ska vara avgjort inom den angivna tiden. Det är tillräckligt att förvaltningsrätten har tagit upp målet till förhandling inom den angivna tiden. Visar det sig vid förhandlingen att det behövs ytterligare utredning, är det inget hinder mot att förvaltningsrätten tar upp målet till ny förhandling även efter tidsfristens utgång (se prop. 1979/80:1 s. 594). Förvaltningsrätten får förlänga tiden, om ytterligare utredning eller någon annan omständighet gör det nödvändigt. Undantagsregeln är avsedd att kunna tillämpas endast i sällsynta fall. Förvaltningsrätten bör därför pröva behovet av kompletterande utredning och bestämma dag för förhandling så snart ansökan har kommit in till rätten (se prop. 1979/80:1 s. 594). I övrigt har vissa ändringar av språklig karaktär gjorts i paragrafen.

35 § I mål om beredande eller upphörande av vård, flyttningsförbud *eller fortsatt omhändertagande för tillfällig vård* enligt denna lag *ska* förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövligt. Muntlig förhandling *ska* alltid hållas, om någon part begär det. Parterna *ska* upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, får rätten förordna att han eller hon *ska* hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handläggningen i förvaltningsdomstolen. Paragrafen ändras som en följd av att det införs en reglering om omedelbart omhändertagande och fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt de nya 6 a, 9 a och 9 b §§. Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

Ändringarna i *första stycket* innebär att paragrafens nuvarande handläggningsbestämmelser om parternas rätt till muntlig förhandling och domstolens skyldighet att informera om denna rätt, *ska* gälla även i mål om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Andra stycket är oförändrat i sak men ändringarna i första stycket innebär att handläggningsbestämmelsen i andra stycket, om rättens möjlighet att förordna att en enskild part *ska* hämtas till en förhandling, även *ska* gälla i mål om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

I övrigt har vissa ändringar av språklig karaktär gjorts i paragrafen.

39 § I mål och ärenden *om* beredande av vård enligt 2 eller 3 §, omedelbart omhändertagande enligt 6 *eller 6 a §*, *fortsatt omhändertagande enligt 9 a §*, *upphörande av fortsatt omhändertagande enligt 9 b §*, upphörande av vård enligt 21 §, flyttningsförbud enligt 24 §, upphörande av flyttningsförbud enligt 26 § eller vid överklagande enligt 41 § första stycket 1 *ska* offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Behövs offentligt biträde både för den unge och för dennes vårdnadshavare, förordnas gemensamt biträde, om det inte finns motstridiga intressen mellan dem.

Vid överklagande enligt 42 § *ska* offentligt biträde förordnas för den som är under 15 år och som åtgärden avser, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Offentligt biträde förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnd eller social distriktsnämnd förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handläggningen av ärenden i socialnämnden och mål i förvaltningsrätten. Paragrafen ändras som en följd av att det införts en reglering om omedelbart omhändertagande och fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt de nya 6 a, 9 a och 9 b §§. Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

Ändringarna i *första stycket* innebär att paragrafens nuvarande handläggningsbestämmelser om förordnande av offentligt biträde *ska* gälla även i mål och ärenden om omedelbart omhändertagande enligt 6 a §, fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § och upphörande av fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 b §. I övrigt har ändringar av språklig karaktär gjorts.

Andra, tredje och fjärde styckena är oförändrade men ändringarna i första stycket innebär att även paragrafens handläggningsbestämmelser om offentligt biträde i andra, tredje och fjärde styckena ska på samma sätt som i första stycket gälla i mål och ärenden om omedelbart omhändertagande enligt 6 a §, fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § och upphörande av fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 b §.

41 § Socialnämndens beslut får överklagas till förvaltningsrätten, när nämnden har

1. beslutat om var vården av den unge ska inledas eller beslutat i fråga om att flytta den unge från det hem där han eller hon vistas,

2. beslutat i fråga om fortsatt vård stöd av lagen,

3. med stöd av 14 § beslutat i fråga om umgänge eller beslutat att den unges vistelseort inte ska röjas,

4. fattat beslut enligt 22 § eller prövat om ett sådant beslut ska upphöra att gälla,

5. med stöd av 31 § beslutat i fråga om umgänge,

6. beslutat i fråga om fortsatt flyttningsförbud, *eller*

7. beslutat i fråga om upphörande av ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård.

Andra beslut av nämnden enligt denna lag får inte överklagas.

Rättens beslut enligt 8 § i fråga om förlängd ansökningstid och enligt 32 § om läkarundersökning får inte överklagas.

Paragrafen anger vilka beslut av socialnämnden som får överklagas. Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.

En ny punkt 7 införs i *första stycket*. Den nya punkten innebär att socialnämndens beslut får överklagas till förvaltningsrätten när nämnden har beslutat i fråga om upphörande av ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård. Ett sådant beslut kan vara föranlett av vårdnadshavarnas begäran om att ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska upphöra. Lämnas en sådan begäran utan bifall får beslutet överklagas. Om det inte längre finns skäl för ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård ska socialnämnden enligt 9 b § besluta att omhändertagandet genast ska upphöra. Överklaganderätten avser också det fall att socialnämnden mot vårdnadshavarnas eller den unges vilja beslutar att det fortsatta omhändertagandet för tillfällig vård ska upphöra.

Andra och tredje styckena är oförändrade.

8.3 Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

10 kap.

4 § Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får ges endast åt en särskild avdelning som består av ledamöter eller ersättare i nämnden i ärenden som är en uppgift för nämnden enligt 6 kap. 6, 8 och 11 a–13 §§ denna lag, 4, 6 och 6 a §§, 11 § första och andra styckena, 13 §, 14 § tredje stycket, 21, 22, 24, 26, 27 och 43 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 11 och 13 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Första stycket gäller även i ärenden enligt 6 kap. 14 § om samtycke vägras och beslut enligt 9 kap. 3 § om att föra talan om återkrav enligt 9 kap. 1 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om delegation av socialnämndens uppgifter enligt socialtjänstlagen. Av uppräknningen i paragrafen framgår i vilka fall delegation endast får ske till förtroendevalda. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

Till uppräknningen i *första stycket* läggs 6 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU. Ändringen är en följd av att det införs en reglering om beslut om omedelbart omhändertagande enligt den nya 6 a § LVU. Ändringen innebär att bestämmelserna om begränsning av delegation enligt 10 kap. 4 § första stycket socialtjänstlagen även ska gälla ärenden om omedelbart omhändertagande enligt 6 a § LVU.

Andra stycket är oförändrat.

Sammanfattning av promemorian Omedelbart omhändertagande av barn och unga i vissa internationella situationer (Ds 2017:49)

I promemorian analyseras de rättsliga förutsättningarna för att omedelbart omhänderta barn och unga i internationella situationer. Bedömningen görs att bestämmelserna om omedelbart omhändertagande i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) behöver förtydligas och kompletteras. Det bör förtydligas att skyddsbehövande barn och unga som vistas i Sverige kan omhändertas omedelbart i akuta situationer, oberoende av om de har hemvist utomlands eller har någon annan anknytning till utlandet. Regleringen bör kompletteras med nya bestämmelser om handläggningen, tidsfrister och förnyad domstolsprövning i internationella ärenden.

Mot denna bakgrund föreslås i promemorian en ny särskild reglering om omedelbart omhändertagande. Den särskilda regleringen ska tillämpas i vissa internationella situationer, nämligen situationer då svenska domstolar saknar internationell behörighet att besluta om beredande av vård enligt Bryssel II-förordningen, lagen om 1996 års Haagkonvention eller andra domsrättsregler. Behörigheten att fatta beslut om beredande av vård finns i dessa fall hos myndigheterna i ett annat land, vanligtvis i barnets eller den unges hemvistland.

Den nya särskilda regleringen innebär kortfattat att följande ska gälla. I brådskande fall får socialnämnden besluta om omedelbart omhändertagande för barn och unga som vistas i Sverige på i princip samma villor som gäller enligt de vanliga bestämmelserna om omedelbart omhändertagande. Omhändertagandet ska sedan kunna fortsätta högst fyra veckor från den dag det verkställdes.

Socialnämnden kan behöva ta kontakt den behöriga utländska myndigheten och underrätta denna om ärendet. Utrikes departementet, som är svensk centralmyndighet, kan hjälpa till att etablera denna kontakt.

När den behöriga utländska myndigheten vidtagit tillräckliga egna åtgärder avseende det omhändertagna barnet upphör det svenska beslutet att gälla. Den behöriga utländska myndighetens åtgärder ersätter så att säga det svenska beslutet om omedelbart omhändertagande. Detta gäller redan enligt Bryssel II-förordningen och lagen om 1996 års Haagkonvention.

Socialnämnden ska enligt den nya särskilda regleringen vid behov kunna ansöka hos förvaltningsrätten om att det omedelbara omhändertagandet ska få fortsätta längre än fyra veckor i väntan på den behöriga utländska myndighetens åtgärder. Förvaltningsrätten får då lämna medgivande till fortsatt omhändertagande med högst tre månader åt gången om förutsättningarna för det omedelbara omhändertagandet fortfarande föreligger.

I övrigt ska vid tillämpningen av den särskilda regleringen huvudsakligen samma ordning gälla som följer av befintliga bestämmelser om omedelbart omhändertagande. Detta avser bland annat värden av barnet eller den unge, handläggningen och beslutsfattandet hos socialnämnderna och domstolarna, barnets eller den unges rätt att få information och att få sina åsikter och sin inställning beaktade, rätten till offentligt biträde,

kraven på skyndsam handläggning samt möjligheterna att överklaga socialnämndens och domstolarnas avgöranden. Prop. 2018/19:102
Bilaga 1

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 april 2018.

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 18 § i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. vid åtgärder som endast avser måls beredande,
2. vid förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av en annan förvaltningsrätt,
3. vid beslut som endast avser rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende, och
4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttan rätt, är en förvaltningsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som endast avser beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, får utföras av någon annan som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid en allmän förvaltningsdomstol, en allmän domstol eller en hyresnämnd. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om detta.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,
2. mål om bevissäkring och betalningssäkring enligt skatte-förfarandelagen (2011:1244), om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om en uppgifts eller handlings undantagande från kontroll enligt skatteförfarandelagen eller någon annan skatteförfattning,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård i enskildhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet eller avskildhet enligt 34 § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 14 § lagen (1998:603) om

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6, 9 a, eller 9 d § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård i enskildhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet eller avskildhet enligt 34 § samma lag, mål om vård i enskildhet enligt 14 § lagen (1998:603) om

verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt lagen (1974:202) om beräkning av straff-tid m.m., mål enligt fängeslagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.

verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt lagen (1974:202) om beräkning av straff-tid m.m., mål enligt fängeslagen (2010:610) och mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.

Prop. 2018/19:102
Bilaga 2

Denna lag träder i kraft den 1 april 2018.

Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

dels att 6, 8, 9 och 39 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 9 a–9 e §§, och närmast före 9 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart *skall* omhändertas, om

Socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart *ska* omhändertas, om

1. det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av denna lag, och

2. rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fort-satta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras.

Om socialnämndens beslut om omhändertagande inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande. Beslutet *skall* anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Om socialnämndens beslut om omhändertagande inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande. Beslutet *ska* anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

När socialnämnden har ansökt om vård med stöd av lagen, får även rätten besluta att den unge omedelbart *skall* omhändertas.

När socialnämnden har ansökt om vård med stöd av lagen, får även rätten besluta att den unge omedelbart *ska* omhändertas.

I 9 a–9 e §§ finns bestämmelser om omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer.

8 §

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande, *skall* socialnämnden inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge *skall* beredas vård med stöd av denna lag. Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut *enligt 6 §* om omedelbart omhändertagande, *ska* socialnämnden inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge *ska* beredas vård med stöd av denna lag. Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

9 §

Ett omedelbart omhändertagande upphör

Ett omedelbart omhändertagande med stöd av 6 § upphör

1. om ansökan om vård inte har gjorts inom den tid som anges i 8 § och inte heller förlängning av tiden har begärts, eller

2. när rätten avgör frågan om vård.

Ett beslut om omedelbart omhändertagande får inte verkställas om den unge är häktad.

Om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande, *skall* socialnämnden besluta att detta genast *skall* upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen.

Om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande, *ska* socialnämnden besluta att detta genast *ska* upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen.

Omedelbart omhändertagande i vissa internationella situationer

9 a §

I sådana internationella situationer då svenska domstolar inte är behöriga att besluta om beredande av vård tillämpas denna paragraf i stället för 6 § första stycket.

Socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart ska omhändertas, om

- 1. den unge vistas i Sverige,*
- 2. det är sannolikt att den unge skulle ha kunnat beredas vård enligt denna lag om svenska domstolar hade varit behöriga, och*
- 3. åtgärder av behörig utländsk myndighet inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras.*

9 b §

För beslut enligt 9 a § tillämpas 6 § andra–tredje styckena, 7 § första–tredje styckena och 9 § andra–tredje styckena.

Bestämmelser finns också i lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention och i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols

behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

9 c §

Om förvaltningsrätten fastställer socialnämndens beslut om omedelbart omhändertagande enligt 9 a § får omhändertagandet fortsätta högst fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes. Samma sak gäller om förvaltningsrätten själv har fattat ett sådant beslut.

9 d §

På ansökan av socialnämnden får förvaltningsrätten medge att det omedelbara omhändertagandet fortsätter utöver den längsta tiden enligt 9 c §, om förutsättningarna för omedelbart omhändertagande enligt 9 a § fortfarande föreligger. Medgivande får lämnas för högst tre månader åt gången, räknat från den dag då domstolen meddelar beslut i frågan.

Socialnämnden ska i ansökan ange hur lång tid omhändertagandet enligt nämnden behöver fortsätta och vilka omständigheter som nämnden åberopar till stöd för ansökan. Tillsammans med ansökan ska socialnämnden överlämna handlingarna i ärendet till förvaltningsrätten.

En ansökan enligt första stycket ska ha kommit in till förvaltningsrätten innan tiden för gällande beslut om omhändertagande har löpt ut. Har ansökan kommit in till förvaltningsrätten, får omhändertagandet fortsätta i avvaktan på förvaltningsrättens beslut. Om socialnämnden inte ansöker inom föreskriven tid eller om domstolen avslår ansökan, ska omhändertagandet upphöra omedelbart.

9 e §

Förvaltningsrätten ska pröva en ansökan enligt 9 d § så snart det kan ske. Om det inte finns synnerliga hinder, ska prövningen ske inom en vecka från den dag då ansökan och handlingarna kom in till rätten.

39 §

I mål och ärenden angående beredande av vård enligt 2 eller 3 §, omedelbart omhändertagande enligt 6 §, upphörande av vård enligt 21 §, flyttningsförbud enligt 24 § eller upphörande av flyttningsförbud enligt 26 § eller vid överklagande enligt 41 § första stycket 1 skall offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Behövs offentligt biträde både för den unge och för dennes vårdnadshavare, förordnas gemensamt biträde, om det inte finns motstridiga intressen mellan dem.

Offentligt biträde förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnd eller social distriktsnämnd förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

I mål och ärenden angående beredande av vård enligt 2 eller 3 §, omedelbart omhändertagande enligt 6, 9 a eller 9 d §, upphörande av vård enligt 21 §, flyttningsförbud enligt 24 § eller upphörande av flyttningsförbud enligt 26 § eller vid överklagande enligt 41 § första stycket 1 ska offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2018.

Förteckning över remissinstanserna

Riksdagens ombudsmän (JO), Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Kammarrätten i Sundsvall, Kammarrätten i Stockholm, Kammarrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Uppsala, Förvaltningsrätten i Linköping, Förvaltningsrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Umeå, Förvaltningsrätten i Göteborg, Domstolsverket, Migrationsverket, Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg, Statens institutionsstyrelse, Barnombudsmannen, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Uppsala universitet juridiska fakulteten, Lunds universitet juridiska fakulteten, Stockholms universitet juridiska fakulteten, Alingsås kommun, Borgholms kommun, Borlänge kommun, Botkyrka kommun, Eslövs kommun, Falkenbergs kommun, Forshaga kommun, Gotlands kommun, Göteborgs kommun, Helsingborgs kommun, Kalix kommun, Karlshamns kommun, Kungsbacka kommun, Leksands kommun, Lindesbergs kommun, Ljusdals kommun, Luleå kommun, Malmö kommun, Sollentuna kommun, Stockholms kommun, Strängnäs kommun, Strömsunds kommun, Sunne kommun, Söderhamns kommun, Södertälje kommun, Trosa kommun, Uppsala kommun, Växjö kommun, Ystads kommun, Älvdalens kommun, Ängelholms kommun, Örebro kommun, Barnens Rätt i Samhället, Föreningen Sveriges Socialchefer, Rädda Barnen, Rädda Barnens ungdomsförbund, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Landsting, UNICEF Sverige.

Alingsås kommun, Eslövs kommun, Forshaga kommun, Kalix kommun, Karlshamns kommun, Ljusdals kommun, Strängnäs kommun, Söderhamns kommun, Ystads kommun, Älvdalens kommun, Örebro kommun, Barnens rätt i samhället och Rädda barnens ungdomsförbund har inte yttrat sig.

Förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

dels att 6, 8, 9, 34, 35, 39 och 41 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 9 a–9 c §§, och närmast före 9 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart *skall* omhändertas, om

1. det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av denna lag, och

2. rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras.

Socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart *ska* omhändertas, om

I sådana internationella situationer då svenska domstolar inte är behöriga att besluta om beredande av vård enligt denna lag får socialnämnden besluta att den som är under 18 år omedelbart ska omhändertas, om

1. det är sannolikt att den unge skulle ha behövt beredas sådan vård, och

2. åtgärder av behörig utländsk myndighet inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras.

Om socialnämndens beslut om omhändertagande inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande. Beslutet *skall* anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Om socialnämndens beslut om omhändertagande inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande. Beslutet *ska* anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

När socialnämnden har ansökt om vård med stöd av lagen, får även rätten besluta att den unge omedelbart *skall* omhändertas.

När socialnämnden har ansökt om vård med stöd av lagen, får även rätten besluta att den unge omedelbart *ska* omhändertas.

8 §¹

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande, *skall* socialnämnden inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge *skall* beredas vård med stöd av denna lag. *Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.*

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande, *ska* socialnämnden inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge

1. *ska* beredas vård med stöd av denna lag, *eller*

2. *ska* fortsatt omhändertas med stöd av 9 a §.

Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

9 §

Ett omedelbart omhändertagande upphör

1. om ansökan om vård inte har gjorts inom den tid som anges i 8 § och inte heller förlängning av tiden har begärts, eller

2. när rätten avgör frågan om vård.

1. om ansökan om vård *eller ansökan om fortsatt omhändertagande* inte har gjorts inom den tid som anges i 8 § *första stycket* och inte heller förlängning av tiden har begärts, eller

2. när rätten avgör frågan om vård *eller frågan om fortsatt omhändertagande*.

Ett beslut om omedelbart omhändertagande får inte verkställas om den unge är häktad.

Om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande, *skall* socialnämnden besluta att detta genast *skall* upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen.

Om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande, *ska* socialnämnden besluta att detta genast *ska* upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård *eller en fråga om fortsatt omhändertagande* med stöd av lagen.

Fortsatt omhändertagande i vissa internationella situationer

9 a §

Förvaltningsrätten får medge att ett omhändertagande ska fortsätta (fortsatt omhändertagande) om det finns förutsättningar för ett omhändertagande enligt 6 § andra stycket och socialnämnden har ansökt om fortsatt omhändertagande

1. inom den tid som anges i 8 § första stycket,

2. innan tiden för ett beslut om förlängd tidsfrist enligt 8 § andra stycket har löpt ut, eller

3. innan tiden för ett gällande beslut om fortsatt omhändertagande har löpt ut.

Om ansökan har kommit in till förvaltningsrätten inom föreskriven tid, får omhändertagandet fortsätta i avvaktan på förvaltningsrättens beslut.

Ett medgivande om fortsatt omhändertagande får lämnas för högst två månader åt gången, räknat från den dag då domstolen meddelar beslut i frågan. Ett fortsatt omhändertagande får pågå under högst ett år i följd.

9 b §

Socialnämnden ska i ansökan om ett fortsatt omhändertagande ange hur lång tid omhändertagandet behöver fortsätta och vilka omständigheter som nämnden åberopar till stöd för ansökan. Till sammans med ansökan ska socialnämnden överlämna handlingarna i ärendet till förvaltningsrätten.

9 c §

Ett fortsatt omhändertagande upphör om socialnämnden inte har ansökt om att omhändertagandet ska fortsätta innan tiden för gällande beslut om fortsatt omhändertagande har löpt ut.

Om det inte längre finns skäl för ett fortsatt omhändertagande, ska socialnämnden besluta att omhändertagandet genast ska upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen.

34 §²

Är den unge omhändertagen eller har ett tillfälligt flyttningsförbud meddelats, skall förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag då ansökan om vård eller flyttningsförbud kom in. Förvaltningsrätten får förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

Om den unge är omhändertagen eller om ett tillfälligt flyttningsförbud har meddelats, ska förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag då ansökan om vård, fortsatt omhändertagande eller flyttningsförbud kom in. Förvaltningsrätten får förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

35 §³

I mål om beredande eller upphörande av vård eller om flyttningsförbud enligt denna lag skall förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövligt. Muntlig förhandling skall alltid hållas, om någon part begär det. Parterna skall upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

I mål om beredande eller upphörande av vård, flyttningsförbud eller fortsatt omhändertagande enligt denna lag ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövligt. Muntlig förhandling ska alltid hållas, om någon part begär det. Parterna ska upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, får rätten förordna att han eller hon skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, får rätten förordna att han eller hon ska hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

39 §⁴

I mål och ärenden angående beredande av vård enligt 2 eller 3 §, omedelbart omhändertagande enligt 6 §, upphörande av vård enligt

I mål och ärenden om beredande av vård enligt 2 eller 3 §, omedelbart omhändertagande enligt 6 §, fortsatt omhändertagande enligt

² Senaste lydelse 2009:804.

³ Senaste lydelse 2009:804.

⁴ Senaste lydelse 2018:652.

21 §, flyttningsförbud enligt 24 § eller upphörande av flyttningsförbud enligt 26 § eller vid överklagande enligt 41 § första stycket 1 ska offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

9 a §, upphörande av fortsatt omhändertagande enligt 9 c §, upphörande av vård enligt 21 §, flyttningsförbud enligt 24 §, upphörande av flyttningsförbud enligt 26 § eller vid överklagande enligt 41 § första stycket 1 ska offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Behövs offentligt biträde både för den unge och för dennes vårdnadshavare, förordnas gemensamt biträde, om det inte finns motstridiga intressen mellan dem.

Vid överklagande enligt 42 § ska offentligt biträde förordnas för den som är under 15 år och som åtgärden avser, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Offentligt biträde förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnd eller social distriktsnämnd förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

41 §⁵

Socialnämndens beslut får överklagas till förvaltningsrätten, när nämnden har

1. beslutat om var vården av den unge ska inledas eller beslutat i fråga om att flytta den unge från det hem där han eller hon vistas,

2. beslutat i fråga om fortsatt vård med stöd av lagen,

3. med stöd av 14 § beslutat i fråga om umgänge eller beslutat att den unges vistelseort inte ska röjas,

4. fattat beslut enligt 22 § eller prövat om ett sådant beslut ska upphöra att gälla,

5. med stöd av 31 § beslutat i fråga om umgänge, *eller*

5. med stöd av 31 § beslutat i fråga om umgänge,

6. beslutat i fråga om fortsatt flyttningsförbud.

6. beslutat i fråga om fortsatt flyttningsförbud, *eller*

7. beslutat i fråga om upphörande av ett fortsatt omhändertagande.

Andra beslut av nämnden enligt denna lag får inte överklagas.

Rättens beslut enligt 8 § i fråga om förlängd ansökningstid och enligt 32 § om läkarundersökning får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2019.

⁵ Senaste lydelse 2018:652.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2019-03-15

Närvarande: F.d. justitieråden Eskil Nord och Lena Moore samt justitierådet Dag Mattsson

Omedelbart omhändertagande av barn i vissa internationella situationer

Enligt en lagrådsremiss den 14 februari 2019 har regeringen (Socialdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kansliråden Joakim Beck-Friis och Sofia Landelius.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Allmänt

Varje kommun har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta ansvar åläggs kommunerna genom socialtjänstlagen, som bygger på att de som behöver hjälpen också vill ta emot den. Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kompletterar socialtjänstlagen genom att den medger att det skydd som utsatta barn är berättigade till kan ges dem med stöd av den lagen om en frivillig lösning inte kan uppnås. Skyddet kan alltså ges utan att samtycke föreligger.

En förutsättning för sådan tvångsvård är att barnet far illa eller riskerar att fara illa på något av de sätt som anges i lagen. I sådana situationer ska socialnämnden ansöka i förvaltningsrätten om att barnet ska beredas vård. Om domstolen bifaller ansökningen ankommer det på nämnden att ordna vården på det sätt som är bäst för barnet. Om läget är akut och ett beslut om beredande av vård inte kan avvaktas kan socialnämnden ingripa genom ett omedelbart omhändertagande. Ett sådant beslut ska underställas förvaltningsrätten och – om det fastställs – inom viss tid följas upp av en ansökan om vård. Om så inte sker upphör omhändertagandet när tiden gått ut.

Om barnet vistas i en kommun men saknar hemvist i landet har svenska domstolar och myndigheter ansetts sakna behörighet att bereda vård i lagens mening. Ett omedelbart omhändertagande kan alltså inte följas upp på det sätt som nyss sagts, vilket har lett till att rättsläget uppfattats så att det saknas lagstöd för att ge skydd åt utsatta barn som saknar hemvist i landet, trots att det finns internationella instrument som ger utrymme för vissa interimistiska åtgärder.

Lagrådsremissens förslag råder bot på denna brist och tydliggör att också dessa barn kan omhändertas och därmed få ett åtminstone tillfälligt skydd, i avvaktan på att behörig utländsk myndighet vidtar åtgärder.

Kopplingen till 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen
De föreslagna bestämmelserna ansluter till 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen, som båda förutsätter att det ska finnas möjlighet till brådskande skyddsåtgärder i fråga om de barn som bara vistas här i landet och där det inte finns svensk domsrätt. I själva verket utgör förslaget en nödvändig svensk komplettering till dessa internationella instrument.

Det skulle i och för sig gå att föra in dessa nya bestämmelser om förvaltningsrättsliga skyddsåtgärder i lagen om 1996 års Haagkonvention och i lagen med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen, på motsvarande sätt som delvis har gjorts med de civilrättsliga skyddsåtgärderna, eller lägga dem i en egen lag. Lagrådet delar dock uppfattningen att det är mest följdriktigt att samla reglerna om tvångsomhändertagande i LVU. Det ska också noteras att frivillig placering av barn över nationsgränserna regleras i socialtjänstlagen, trots att även dessa bestämmelser kompletterar 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen.

För att regleringen ska förstås och kunna tillämpas på ett korrekt sätt är det emellertid nödvändigt att den nära kopplingen till 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen på något sätt kommer till uttryck i lagtexten, så att läsaren blir uppmärksam på att regleringen i instrumenten om t.ex. domsrätt, samarbete mellan behöriga myndigheter och upphörande av skyddsåtgärd ska tillämpas vid sidan av LVU. Detta utesluter inte att också andra särskilda bestämmelser än dessa två instrument i en del fall kan ha betydelse.

Enligt Lagrådets mening är det tillräckligt med bara en allmän påminnelse om att bestämmelserna kompletterar instrumenten och att alltså även dessa ska tillämpas. Det kan anmärkas att en sådan erinran inte skulle hindra att den nya skyddsåtgärden används om det skulle uppkomma en internationell situation som inte direkt täcks av instrumenten.

Ettårs-regeln

Tanken med skyddsåtgärden är att den ska vara tillfällig. I många fall kan ansvaret säkert föras över till den utländska myndigheten omgående men i andra riskerar det kanske att ta ganska lång tid. Grundregeln är att omhändertagandet aldrig får pågå längre än vad som behövs för den unges vårdbehov, och medgivande till fortsatt omhändertagande får lämnas för högst två månader åt gången. I remissen föreslås dessutom en yttersta tidsgräns på ett år. När omhändertagandet alltså har pågått ett år i följd, ska det alltid hävas och den unge vara hänvisad till frivilliga insatser med stöd av socialtjänstlagen (9 a § i förslaget).

För att ett omhändertagande ska få göras behöver vårdbehovet inte vara fullständigt utrett utan det är tillräckligt att den unge sannolikt behöver vård. I likhet med remissförslaget anser Lagrådet att det av rättssäkerhetsskäl bör föreskrivas en yttersta tidsgräns för hur länge omhändertagandet får pågå. En längsta tid på ett år framstår som ändamålsenlig. Därefter bör utgångspunkten vara att omhändertagandet ska upphöra och att endast frivilliga åtgärder ska vara aktuella.

Visserligen utesluter en tidsgräns av detta slag inte att den unge, sedan omhändertagandet upphört på grund av att tiden gått ut, åter kan bli omhändertagen när det finns förutsättningar för detta. Det framstår ändå som opåkallat trubbigt med en regel som föreskriver att omhändertagandet

under alla förhållanden ska upphöra efter ett år. Det kan tänkas situationer där ett år har gått men vårdbehovet är tydligt och starkt, t.ex. när den unge riskerar att allvarligt skada sig om omhändertagandet och därmed vården plötsligt upphör, eller där det annars framstår som nödvändigt att vården får fortsätta ett tag till.

Enligt Lagrådets mening bör ettårs-regeln förses med en ventil som gör det möjligt att låta omhändertagandet fortsätta längre tid än ett år i följd när detta bedöms vara nödvändigt för den unges bästa.

Samtidigt ska framhållas att omhändertagandet ska vara just tillfälligt och ske i avvaktan på den utländska myndighetens beslut. När omhändertagandet måste pågå under lång tid, t.ex. för att det inte går att utreda vilken utländsk myndighet som är behörig eller för att den behöriga myndigheten inte vidtar åtgärder, kan omständigheterna i en del fall vara sådana att den unge till slut också måste anses ha fått hemvist här. Omhändertagandet för tillfällig vård kan då ersättas med ett vanligt beslut om beredande av vård enligt LVU om det finns skäl för detta.

Den lagtekniska lösningen

Det lagtekniska genomförandet av regleringen är av flera skäl inte enkelt. Det finns ingen självklar placering för de nya reglerna i LVU, vilket inte minst remissinstansernas synpunkter på de olika förslagen i betänkandet och promemorian visar. I stora drag är förslaget lyckat och väl anpassat till lagens system och struktur i övrigt.

Lagrådet har emellertid invändningar mot hur den materiella bestämmelsen har placerats och utformats (6 § andra stycket).

Som skäl för att arbeta in de nya reglerna i nuvarande 6 § och inte lägga dem i en egen paragraf anförs i remissen att det skulle innebära att två ”parallella” regelverk finns för omedelbart omhändertagande och att detta kan medföra tillämpningsproblem. Om inte också de nya reglerna finns i 6 §, har det ansetts att det finns risk att socialnämnden i en brådskande situation hänvisar till fel paragraf och att beslutet därmed inte skulle kunna fastställas av förvaltningsrätten; det kan många gånger vara oklart om den unge ska anses ha hemvist här i landet.

Det handlar om beslut i akuta och svårbedömda internationella situationer i ett begränsat antal fall per år. Enligt Lagrådets mening är det då olämpligt att placera bestämmelserna i en paragraf som reglerar ett annat slags, vanligt förekommande, omedelbara omhändertaganden. Inte heller med remissens förslag undviker man den risk som påtalas i remissen angående parallella system.

Det ska framhållas att förvaltningsrätten vid sin prövning enligt 7 § inte är bunden av vilken paragraf (eller med remissens förslag vilket stycke i en paragraf) som socialnämnden kan ha angett i sitt beslut. Det saknar betydelse hur socialnämnden rättsligt beskriver och betecknar saken; utgångspunkten är de faktiska omständigheterna i målet och den unges behov av vård.

Det förhållandet att det omedelbara omhändertagandet har beslutats med stöd av de regler som gäller för den som bara vistas här i landet hindrar alltså inte förvaltningsrätten att göra bedömningen att den unge egentligen ska anses ha hemvist här och fastställa omhändertagandet med tillämpning av en annan bestämmelse. Omvänt kan ett beslut av socialnämnden

om omedelbart omhändertagande på grund av att nämnden anser att den unge har hemvist här och sannolikt ska beredas vård enligt lagen fastställas av förvaltningsrätten med stöd av de nya reglerna, för det fall rätten gör bedömningen att den unge inte uppfyller kraven på hemvist.

Att förvaltningsrätten gör en annan bedömning av vilken bestämmelse som är tillämplig på det omedelbara omhändertagandet innebär inte att rätten går utöver vad som har yrkats i målet. Uppkommer det oklarheter i parternas talan, t.ex. till följd av nya omständigheter rörande den unge, ankommer det på vanligt sätt på rätten att verka för att förhållandena klargörs. En annan sak är att förvaltningsrätten när den prövar socialnämndens beslut måste ta ställning till om den unge ska anses ha hemvist i landet eller bara vistas här.

Bestämmelserna bör därmed samlas i en egen paragraf och lämpligen i en ny 6 a §.

Punkterna 1 och 2 i remissens förslag bör byta plats. Den grundläggande förutsättningen för svensk behörighet att vidta skydds-åtgärder bör komma först, nämligen att det finns en sådan risk för den unge att ett utländskt beslut inte kan avvaktas. På detta sätt tydliggörs också bättre att bestämmelsen är tillämplig bara i internationella situationer.

Lagrådet har också invändningar mot att sannolikhetsbedömningen enligt remissens förslag punkt 1 ska relateras till ett hypotetiskt antagande. Den bör naturligen i stället göras i förhållande till den unges behov av sådan vård som avses i LVU.

Paragrafen bör också innehålla en koppling till 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen (se Lagrådets synpunkter ovan; jfr hänvisningen i 6 kap. 11 a § 6 socialtjänstlagen) och formuleras så att det framgår att det här är fråga om omhändertagande ”för tillfällig vård”, jfr ”tillfällig åtgärd” i 8 § lagen med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen.

En placering i en ny 6 a § innebär att 7–9 §§, på samma sätt som enligt remissens förslag, kan göras tillämpliga även på omedelbara omhändertaganden i internationella situationer. Det bör av den nya lydelsen av 8 och 9 §§ framgå att den nya regleringen handlar om omhändertagande för tillfällig vård.

Remissens förslag att placera de nya särskilda reglerna om fortsatt omhändertagande för denna kategori unga omedelbart efter 9 § är naturligt (remissens 9 a–c §§). De hör systematiskt ihop med bestämmelserna i 6–9 §§ (jfr rubriken ”Omedelbart omhändertagande” före 6 § och rubriken ”Vården” före 10 §). Den föreslagna nya rubriken före 9 a § bör därför utgå.

Ettårs-regeln i 9 a § bör förses med en ventil (se Lagrådets synpunkter ovan). Remissens 9 b § om ansökningens innehåll kan med fördel placeras som ett andra stycke i 9 a § med den följderna att remissens 9 c § ska betecknas 9 b §. Det finns inget behov av att, som görs i remissen, introducera ”fortsatt omhändertagande” som ett nytt rättsligt begrepp i lagen. Bestämmelsen i 9 a §, liksom i 9 b § (remissens 9 c §), kan i stället förenklas och förtydligas så att det framgår att ett fortsatt omhändertagande ska ha sin grund i att den unge fortsatt är i behov av tillfällig vård. Lagrådet föreslår att 6 a, 8, 9, 9 a och 9 b §§ ges följande lydelse.

6 a §

Är svensk domstol inte behörig att besluta om beredande av vård enligt denna lag, får socialnämnden besluta att den som är under 18 år omedelbart ska omhändertas, om

1. åtgärder av behörig utländsk myndighet inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras, och
2. det är sannolikt att den unge tillfälligt behöver vård som avses i denna lag.

För beslut enligt första stycket gäller 6 § andra stycket och, för det fall socialnämnden har ansökt om vård med stöd av lagen, 6 § tredje stycket.

I 9 a och 9 b §§ finns bestämmelser om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård av den unge.

Denna paragraf ansluter, tillsammans med 7–9 b §§, till rådets förordning (EG) nr 2201/2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphörande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen) och lagen (2012:318) om 1996 års Haagkonvention.

8 §

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande, ska socialnämnden inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge ska

1. beredas vård med stöd av denna lag, eller
2. vara fortsatt omhändertagen för tillfällig vård enligt 9 a §.

Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

9 §

Ett omedelbart omhändertagande upphör

1. om ansökan om vård eller ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § inte har gjorts inom den tid som anges i 8 § och inte heller förlängning av tiden har begärts, eller
2. när rätten avgör frågan om vård eller frågan om fortsatt omhändertagande.

Ett beslut om omedelbart omhändertagande får inte verkställas om den unge är häktad.

Om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande, ska socialnämnden besluta att detta genast ska upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen eller en fråga om fortsatt omhändertagande enligt 9 a §.

9 a §

Förvaltningsrätten får medge att ett omhändertagande enligt 6 a § ska fortsätta om den unge fortsatt behöver tillfällig vård och socialnämnden har ansökt om fortsatt omhändertagande inom den tid som anges i 8 § första stycket, tiden för ett beslut om förlängd tidsfrist enligt 8 § andra stycket inte har löpt ut eller tiden för ett gällande beslut om fortsatt omhändertagande inte har löpt ut.

Socialnämnden ska i ansökan ange hur lång tid den unge behöver vara omhändertagen och vilka omständigheter som utgör grund för ett fortsatt omhändertagande. Tillsammans med ansökan ska socialnämnden överlämna handlingarna i ärendet till förvaltningsrätten.

Om ansökan har kommit in till förvaltningsrätten inom föreskriven tid, får omhändertagandet fortsätta i avvaktan på förvaltningsrättens beslut.

Ett medgivande om fortsatt omhändertagande får lämnas för högst två månader åt gången, räknat från den dag då domstolen meddelar beslut i frågan. Ett fortsatt omhändertagande får pågå under högst ett år i följd, såvida inte fortsatt tillfällig vård är nödvändig.

9 b §

Ett fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § upphör om socialnämnden inte har ansökt om att den unge ska vara fortsatt omhändertagen innan tiden för gällande beslut om fortsatt omhändertagande har löpt ut.

Om det inte längre finns skäl för att den unge ska vara omhändertagen, ska socialnämnden eller, i förekommande fall, rätten besluta att omhändertagandet genast ska upphöra.

I fråga om övriga paragrafer har Lagrådet endast smärre förslag till förtydliganden. I 34 § och i 35 § första stycket kan orden ”för tillfällig vård” läggas till efter orden ”fortsatt omhändertagande”. I 39 § första stycket kan ”enligt 6 eller 6 a §” läggas till efter orden ”omedelbart omhändertagande”. I samma stycke ska hänvisningen till ”9 c §” ersättas med ”9 b §”. I 41 § första stycket 7 kan orden ”för tillfällig vård” läggas till efter orden ”fortsatt omhändertagande”.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 11 april 2019

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Lövin, M Johansson, Baylan, Hallengren, Bolund, Damberg, Strandhäll, Shekarabi, Ygeman, Linde, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Nilsson, Ernkrans, Lind

Föredragande: statsrådet Lena Hallengren

Regeringen beslutar proposition Omedelbart omhändertagande av barn i vissa internationella situationer